

(0/45)

PERIÓDICH QUINZENAL ARTÍSTICH, LITERARI Y CIENTÍFICH

Any V

Barcelona 15 de Janer de 1884

Núm. 102

Se publica 'ls dias 15 y últim de cada mes					Fundador: Carlos Sanpons y Carbó		Se publica 'ls dias 15 y últim de cada mes		
PREUS DE SUSCRIPCIÓ	ANY	SEMESTRE	TRIMESTRE	MES	DIRECTOR		PREUS DE SUSCRIPCIÓ PAGANT EN OR	ANY	SEMESTRE
Espanya.	60 rals	32 rals	18 rals	6 rals	FRANCESCH MATHEU		Cuba y Puerto-Rico.	5 pesos forts	3 pesos forts
Paissos de l' Unió Postal.	80 "	44 "	24 "	"	Redacció-Administració: Jovellanos, 2 pral.		Filipinas, Méjich y Riu de la Plata.	6 "	3'50 "
Se paga per endavant. — Números solts 4 rals							Y en los altres paissos, los preus d' Espanya y además lo franqueig		

PALETA ARTÍSTICA

PER LOS SRS. FOIX, LLORENS, LLOVERA, PAHISA, PINÓS, RIQUER, ROSS Y SERRA

Als abonats
La Il·lustració Catalana
Bon dia y bon any
1r Janer 1884

AVÍS

Las milloras qu' estem portant á cap en aquesta ILUSTRACIÓ, y en especial lo cambi d' imprenta, han sigut causa de que aquest número aparega ab un retrás involuntari que no s' repetirà en lo curs de la publicació.

SUMARI

TEXT.—Any nou.—Crònica general, per Jascinto Laporta.—Nos tres grabats, per Eduart Tamaro.—L' Infanta Donya Maria de la Pan, per P.—Anyoransa (poesia), per Jascinto Verdager.—La filosofia de la filosa, per Pau Bertran y Bros.—Al mar (poesia), per Joseph Franquesa y Gomis.—Quadret, per Enrich de Fuentes.—La romeria de Sant Cristófol, per Gabriel Costa.—Teatres, per A. Z.

GRABATS.—Paleta artística, per los Srs. Foix, Llorens, Llovera, Pahissa, Pinós, Riquer, Ross y Serra.—Los prínceps de Baviera, retrats de Ross, ornamentació de Riquer.—Las nostras autoritats, per P. Ross.—Per aquí passá rassa de Cain, per J. Pahissa.—Fulla seca, per A. Riquer.—Barcelona antiga. Fatxada vella de Casa la Ciutat.—Pati del antic palau de la Diputació general de Catalunya.—Un matrimoni honrat, per M. Foix.—Habana. Pabelló català en la romeria de Sant Cristófol, per J. Serra.—Album humorístich de Riquer. Lo Caganiv.

ANY NOU

Al entrar á l' any quint de la nostra publicació, hem de dar una explicació als nostres lectors.

Durant l' any qu' ha trascorregut desde que, per la mort de son fundador, passá á las nostras mans LA ILUSTRACIÓ CATALANA, hem probat d' anarla millorant confiats en la recompensa del públich, però no hem pogut introduhirhi cap de las novedats que desde l' primer dia teniam en projecte fins á estar ben segurs del terreno que trepitjavam. Avuy podem assegurar als nostres abonats qu' estem en lo cas de realisar tots aquells projectes, ab los quals s' haurá posat la nostra publicació al nivell de las primeras d' Europa.

Com pot veures per aquest número, LA ILUSTRACIÓ CATALANA entra en una nova éra de verdader esplendor artístich. Creyem inútil formular cap programa de publicació, quan més que las paraulas nos acreditan los fets. Sols dirèm que contem ab la decidida ajuda de tots los artistas catalans, tant dels que viuen entre nosaltres com dels que residexen al estranger; que disposèm de tots los medis moderns pera l' ilustració més perfecta; y que las reformas introduhidas en lo present número, no son més que l' comensament d' una sèrie de novedats qu' oferirèm als nostres constants lectors durant l' any que comensem ab aquestas planas.

A més, desitjant proporcionar als nostres suscriptors totas las ventatjas possibles, hem lograt poderlos oferir una considerable rebaxa en lo preu d' una sèrie d' obras ilustradas qu' anem á publicar, comensant per la que trobarán anunciada en l' última plana y que podrán adquirir per la meytat de son valor.

Axis comensem l' any, y esperem que 'ls amants de la literatura y l' art catalans sabrán correspondre als nostres sacrificis, ajudant á sostenir una publicació que tant honra al nostre país, de qual estat creu esser genuina manifestació.

Y demanant excusa pe'l retrás involuntari d' aquesta primera entrega, prometem als nostres abonats visitarlos puntualment los dias 15 y últim de cada mes, segurs de ferlos cada vegada més agradable la nostra visita.

CRÓNICA GENERAL

Ab aquest número entra LA ILUSTRACIÓ CATALANA en lo quint any de sa publicació. Es hora de felicitar-se pe'l éxit creixent que va adquirint lo periódich, y es hora també de consagrar un recort á son malaguanyat fundador lo nostre bon amich D. Carles Sanpons, que morí ara fa un any després d' haver consagrat son talent y sa activitat inagotable á una empresa que, calificada per molts de temeraria, era l' objecte constant de sos treballs en los darrers anys de sa vida. Mentres dure LA ILUSTRACIÓ CATALANA ha de durar en la memoria dels qu' estiman com es de lley lo nostre renaixement literari y artístich, lo nom d' en Sanpons, íntimament lligat á l' historia de la més important publicació catalana, que bé podem calificarla de tal, sens pecar d' inmodestia nosaltres que no havem d' atribuirnos lo mérit d' haverla fundada, ni tampoch lo d' haver vensut tantes dificultats com se presentan al comens d' una empresa arriscada com aquesta.

La vinguda dels prínceps de Baviera á la nostra ciutat ha donat materia abundant als diaris pera umplir la crònica durant una setmana. Aquí no es possible fer l' historia de tot lo succehit en Barcelona ab motiu de l' estada dels egregis hostes, y bastará dir qu' ells han merescut per tot arreu una acullida carinyosa com poques vegades s' es vist tractantse de personatjes de semblant categoria.

Aprofitant admirablement los pochos dies de que disposavan, los prínceps visitaren la Catedral y altres temples notables de Barcelona, l' Universitar, l' Hospici, l' Assilo naval, les obres del Port, l' Espanya Industrial y altres fábricas dignes d' esser vistes; van assistir á l' inauguració de la Galería-Parés, á la distribució de premis de la Societat Económica d' Amichs del País (acte que tingué lloch ab la major solemnitat en lo Saló de Cent de la Casa Consistorial), al concert del Teatre Lírich, al ball de casa la senyora marquesa de Marianao y al dinar del Ajuntament, durant lo qual SS. AA. foren obsequiats ab una serenata en la que hi van pendre part quinze societats corals euterpenses y una numerosa orquesta.

La Galería-Parés que s' acaba d' inaugurar presenta un magnífich aspecte y en ella s' hi veuen numerosíssimes obres dels més reputats artistes catalans. No'm puch entretenir á parlar d' elles en particular, perque fora cosa llarga y també perque mereix tractarse separadament en altre article.

S' ha publicat lo Cartell dels Jochs Florals d'enguany, en que s' ofereixen premis á diferents treballs en vers y en prosa; entre aquests darrers no se'n demana cap que no estiga en harmonia ab lo carácter de l' institució, lo qual es motiu pera felicitar al Consistori, si, com suposo, es degut á les decisions dels mantenedors lo posar terme á una mala costum que s' anava arrelant y que feya dels Jochs Florals un certámen com molts altres de menor importancia literaria, y encara ab la desventaja de que alguns cops no hi havia entre 'ls set mantenedors qui tingués la competencia indispensable pera apreciar lo mérit de certs treballs somesos al seu judici.

En los salons del Institut de Foment del Treball Nacional va tenir lloch lo dia ro del corrent la solemne sessió ab que inaugurá l' present any acadé-

mich la Associació Catalanista d' excursions científiques, acte que s' veje honrat ab la presencia de les autoritats y de varies comissions dels centres científichs y literaris d' aquesta ciutat.

Llegida la corresponent memoria del secretari, en que s' dona compte dels treballs practicats en l' any darrer, lo president Sr. Aulestia començá la lectura d' un importantíssim discurs que versá sobre l' porvenir del excursionisme, fent á cada punt atinades consideracions que meresqueren del auditori 'ls més entusiastes aplaudiments.

Seguidament lo Sr. Cabot feu sentir la oda *A Ampuries*, de D. Francesch Ubach, y una magnífica composició de mossen Jacinto Verdager, titulada *Lo Ter y l' Freser*, en la qual abundan los primors d' inspiració á que ja 'ns té avesats lo nostre ilustre poeta. Lo Sr. Riera y Bertran llegí alguns quadrets de costums en vers, que com las anteriors composicions foren aplaudits per la numerosa concurrencia que umplia l' local.

Terminá l' acte ab un breu discurs del Sr. President, sortint tothom agradablement impressionat d' aquella magnífica vetllada.

Lo Teatre Catalá ha perdut una artista d' indisputable mérit, la senyora D.ª Francisca Soler de Ros. Es impossible deixar de recordar los continuats triunfos que havia conquistat la malaguanyada actrís en l' escena catalana, ahont fins poch abans de sa mort compartí 'ls aplausos del públich ab los distingits autors que han donat vida al nostre teatre.

Fora per demés entretenir-se aquí en ponderar lo mérit artístich de la senyora Soler, ja que s' ha encarregat á una persona més autorizada que l' autor de les presents ratlles lo compliment d' aquesta tasca.

L' il·lustrat escriptor francés Mr. Albert Savine, tan conegut y estimat entre nosaltres per sos interessants estudis sobre la renaixent literatura catalana, acaba de publicar una traducció francesa en prosa del poema de mossen Verdager *La Atlántida*, precedida d' un extens y atinat estudi sobre la nostra renaixensa poética. Mr. Savine demostra en sa darrera obra 'ls continuats estudis que ha fets respecte á la nostra moderna literatura, á la qual acaba de prestar ara un servey senyaladíssim contribuint á la difusió de son coneixement dins de la nació vehina; es doblement estimable l' obra de Mr. Savine si s' considera l' poch cas qu' en la major part de les regions d' Espanya s' fa de la literatura catalana, talmont com si ella no s' merescués ja ara com ara l' favor cada dia creixent ab que mira la gent de lletres del extranjer aqueixa esplendorosa manifestació de la nostra importancia literaria. Debem, donchs, felicitar al discret autor francés per la publicació de son libre, tot fentli avinent que 'ls catalanistes (y crech que 'm puch pendre la llibertat d' endevinar lo sentiment de tots) li quedem ben agrahts per l' honor que 'ns dispensa prenent part en los nostres treballs de propaganda.

Se conta del célebre Holloway lo següent cas, que demostra l' punt á que portava l' afany de donar publicitat á sos productes farmacéutichs.

Mentres escribia l' gran novelista Dickens una de ses famoses noveles, que s' anava publicant per entregues, va rebre una carta d' Holloway en que aquest senyor li demanava que anomenés solament una vegada en algun capítol de l' obra les famoses píldores que van donar nom á una *gatada* del primer dels escriptors dramátichs catalans. La carta anava acompanyada d' un taló de 25,000 pessetes.

Dickens s'enterà tranquil·lament de la pretensió del farmacéutic, y tot seguit li feu retornar lo taló ab que s'havia proposat temtar sa probitat literaria. Es inútil afegir qu'en tota l'obra no's va resar una paraula de les píldores d'Holloway.

J. LAPORTA

NOSTRES GRABATS

Paleta artística

Al inaugurar LA ILUSTRACIÓ CATALANA lo any V de sa publicació, ha ofert á sos més antichs y coneguts dibuixants una Paleta, y aquells aparellantse com en camp clos pera la honrosa lluyta, han dibuixat per demés fàcilment sobre la mateixa, algunas impressions que reflectan sa inspiració artística y sa variada però sempre plasmada manera de sentir. Aixís es també l'art, únich en sa essència, é infinit en sas manifestacions.

Retrats de SS. AA. lo Príncep Adalbert de Baviera y la infanta Donya Pau de Borbó

S. A. R. lo Príncep D. Lluís Ferrant Adalbert de Baviera, nasqué á Madrid als 22 d' Octubre de 1859, essent fill de la Infanta d' Espanya D.ª Amelia Filipina Pilar, filla del Infant D. Francisco de Paula de Borbó y del Príncep Adalbert de Baviera, casats lo dia 25 d' Agost de 1856. Es coronel en lo segon regiment de corassers, propietari del 18.e regiment d' infanteria bávara, y cavaller de l' ordre del Toisó d' or.

La Infanta d' Espanya D.ª Maria de la Pau de Borbó, nasqué als 23 de Juny de 1862 y's casá á Madrid ab lo memorat Príncep als 2 d' Abril de 1883, passant á residir á la patria de son marit. No obstant, consta que la jove Infanta conserva gran amor á tot lo referent á Espanya, y que descolla en la Cort de son marit per sas raras dots artístiques y literaries, de las que té donadas moltes y molt selectas provas.

Nostras Autoritats

Reunint los retrats de las primeras Autoritats de Barcelona en lo primer número de l' any, LA ILUSTRACIÓ CATALANA ha volgut en certa manera endressárlshi una especial felicitació, puix tots á l' hora tenen l' honor de regir nostra aymada ciutat; y al mateix temps, recordantlos per sas imatges als ciutadans, ha cregut, com no dubta, que tots reconeixent lo que valen llurs esforços pera sortir ab bé de lo que demanan sos cárrechs, farán més fàcil sa tasca, y sabrán agraïr degudament tots los seus actes. Pera sos dibuxos s' ha servit lo Sr. Ross de magníficas fotografias del Sr. Napoleon en los retrats dels Excms. Srs. Riquelme y Mascaró, y del senyor Matarrodona en lo del Excm. Sr. Rius y Taulet.

Per aquí passá rassa de Cain

Aquesta nova composició d'en Pahissa, melancòlica per esser figurada en la hora en que las ombras envolcallan la terra, y feréstega per la rudesia de las secas branques de sos arbres y per l' enmaranyada brossa que cobreix lo sol, es una de las més rellevants mostrars de son ingeni y de lo bé que sent aquestas impressions del natural que troba en las tan variadas com generalment desconegudas encontradas de Catalunya, ahont lo rocatge y la vegetació ofereixen dilatats temas als poetes y als artistes.

Fulla seca

La preciosa ilustració d' aquesta poesia es deguda al fàcil llapis d' en Riquer, qui diriam que juga ab la

vegetació, produhint efectes variadíssims y d' una innegable hermosura.

BARCELONA ANTIGA. — Fatxada vella de la Casa de la Ciutat

La Casa de la Ciutat de Barcelona, ó segons se deya abans *del Consell*, mereix particularíssima menció per sos numerosos recorts històrics, y per las bellesas artístiques de sa part antiga, de las que es sens dubte sa millor joya son incomparable frontispici, apropiat y rich ab tot y esser general la senzillesa de son plan y severitat de sa ornamentació.

Abans d' erigirse casa á propòsit, lo Consell municipal de Barcelona se reuní segons estil del temps, en casas particulars ó en los convents, primerament en lo de Dominichs, y després en lo de Fra-menors.

Als 7 d' Octubre de 1369, foren compradas las casas de Simó Rovira immediatas á l' iglesia de Sant Jaume de la que's troba ja memoria l' any 1057, y que fou arrunada en mal hora, en lo de 1823. Comensaren tot seguit las obras de la projectada casa del Consell, foren activadas en 1372 comprantse novias casas, y procehiren casi sens parar, fins á l' any 1374, en tot lo necessari pera poder esser habitada.

Consta, segons una hermosa lápida empotrada en lo Saló de Cent, que allí fou celebrat Consell per primera vegada als 17 d' Abril de 1373, y encara que Capmany cita una altra lápida, ara desconeguda, ahont se fixava dit Consell en lo dia 14, no's tenen altres noticias de semblant lápida, y fins es de creure que la citá fiantse de una senzilla referencia.

Davant de la memorada iglesia de Sant Jaume, fou construït lo famós porxo ojival florit, que caygué ab ella, fou respectada l' altra antiga iglesia de Sant Miquel, y dintre del Consistori l' any 1401, fou comensada la capella municipal en que figurá la famosa taula de Lluís Dalmau del 1445, que representa á la Verge Maria ab los Concellers y Patrons de Barcelona, taula que trasladada més tart á Sant Miquel, figura avuy en lo Arxiu municipal.

Desarrollantse lo plan del segle XIV, fou construït lo antich frontispici que correspon al carrer de la Ciutat, donantshi l' última má l' any 1550, y per aquells anys foren construïdas la galeria, moltes portas y altres obras esculpturadas de rellevant mérit, ampliantse l' edifici per la part de la plassa de Sant Miquel, l' any 1559. També d' aquest any, deu ferse memoria de la porta de la Sala del Trentenari, ahont se veyan set medallons, ab los cinch Concellers y dos macers, tenint lo Conceller en cap un filacter á la má que deya: *Maximi Dei gratia, reipublicae relatores, concordés in consulatu fuere 1559.*

La fetxa de l' acabament de lo repetit magnífich y antich frontispici en lo dit any 1550, vé acreditada per una gran lápida empotrada en lo mateix, ahont se fá un resúmen molt laudatori de l' historia de Barcelona, se menciona desseguida al reynant emperador Carles V y á son fill lo Príncep D. Felip, se parla de la construcció que s' estava portant á terme de las novias y fortas murallas de la ciutat, de la restauració de sos estudis imitantse los establerts á l' universitat de París, y ultimament se consigna que en aquell any era Papa Juli III, era l' any del Jubileu, lo de l' overtura del Concili Tridentí y de las victorias del César espanyol á l' África. Posa ultimament l' anagrama S. P. Q. B., aixó es *Senatus Populusque Barcinonensis.*

La obra que aixís se conmemorava prou mereixia particular esment, puix pocas altres poden igualarshi, y fins aquelles superbas casas comunals de Holanda y dels Païssos Baixos, ab tot y sa profusió de dosserets y figuretas, no desmereixen en res aquesta superba plana del estil ojival, tipo tal vegada únich entre las millors construccions civils de son temps.

Opinem com altre distingit historiador, que la gran porta que avuy se presenta arreconada, era lo

centre de la magnífica composició que oferia á cada costat de dit centre, en lo primer pis, duas grans finestras tripartidas ab hermosos calats ojivals en son timpan, orladas de retallat fullatge de col y rematadas ab una bonica carxofa de las mateixas. A cada extrem quedava altra finestra ojival mes baixa però ben ornamentada, y en lo pis baix, finestras d' arch escarsá y unas portetas á cada extrem, armonisavan ab la central de major importancia.

Una correguda corona, sopluant una preciosa arqueria, sostenia lo empit del coronament de lobulats daus interpolats ab pilanets dels que sorten las gárgolas d' imatgeria y bestiari, rematant ab pirámide frondada, y lo demés de la decoració estava encomenat á las estatuas angulars y la del centre de la fatxada.

De las estatuas angulars sopluadas per elegants dosserets de molta alsaria, la de l' esquerra es la de Santa Eularia, de bonas proporcions y de ben entés plegat, tenint abans á son costat un rétol ab magníficas lletres esculpidas que deya: *Eulalia V. P.* (Verge, Patrona). L' altra era la de *Sant Sever B. P.* (Bisbe, Patró), qual imatge avuy perduda, rodá molts anys abandonada pel pati del Trentenari, havent sigut per sort substituïda aixís com son dosseret, per altra treballada ab gust per l' escultor Flotats.

Lo gran portal presenta primerament una llarga pestanya de fullatge que corona lo buste de un ángel que sosté ab sas alas un medalló losange ahont figura l' elm de D. Jaume I ab lo drach per cimera, y davall las armas d' Aragó. A sos costats, altres dos medallons de igual ornamentació frondada, ostentan uns preciosos escuts de Barcelona.

Damunt del medalló central, s' alsa sobre una capritxosa repisa, una bona estatua de pedra que representa l' ángel sant Rafel, tenint desplegadas unas llarghas alas de bronze, y á sos costats té uns quadros ab superbas lletres, que diuhen: *Raphael Angelo*, sopluant aquesta figura un elegantíssim dosseret que toca á la barana de l' empit.

Ponderar lo bon efecte de aquest conjunt y la perfecció de la ferramenta de las fulles de la porta principal, fora excusat després de tot lo dit, y prou ho demostra be nostre grabat tret d' una fotografia perfecte trasllat del natural.

Aquesta grandiosa plana artística que nos envenjan propis y estranys, correu no obstant gran risch de desapareixer l' any 1850, però las vivíssimas reclamacions de particulars y numerosas corporacions lograren impedir que's prengué tan desatentat acort, y entre moltíssims testimonis de l' estima que's mereix aquest antich frontispici, y que per cert no se li tributa pas ab prou respecte, nos plau reiterar l' opinió del Comte de Raizynski, trobantse llavors de pas á Barcelona per anar d' Embaixador á Lisboa, qui en l' apéndice de sas cartas á la Societat artística de Berlin, sobre l' estat de las arts á Portugal, elogia sobremanera aquest frontispici, contraposantlo á la obra nova que calificá de lletja y detestable.

Aixís y tot convé recordarse que en l' altra lápida de marbre blanch posada sota de la més ans citada, y en la que se consigna l' acort pera construir dita obra nova, se diu també: que fou resolt especialment que fos conservat per la hermosura dit frontispici antich, restaurantlo en lo necessari y aprofitantse tot lo que restava de la part ultimament destruïda.

BARCELONA ANTIGA. — Pati del antich palau de la Diputació general de Catalunya

La sumptuosa fàbrica del antich palau de la Diputació general de Catalunya fou comensada á principis del segle XIV, constant que als 23 de Febrer de 1432 foren compradas algunas casas antigas per la part del actual carrer de Sant Sever, pera ampliar las obras de aquell palau.

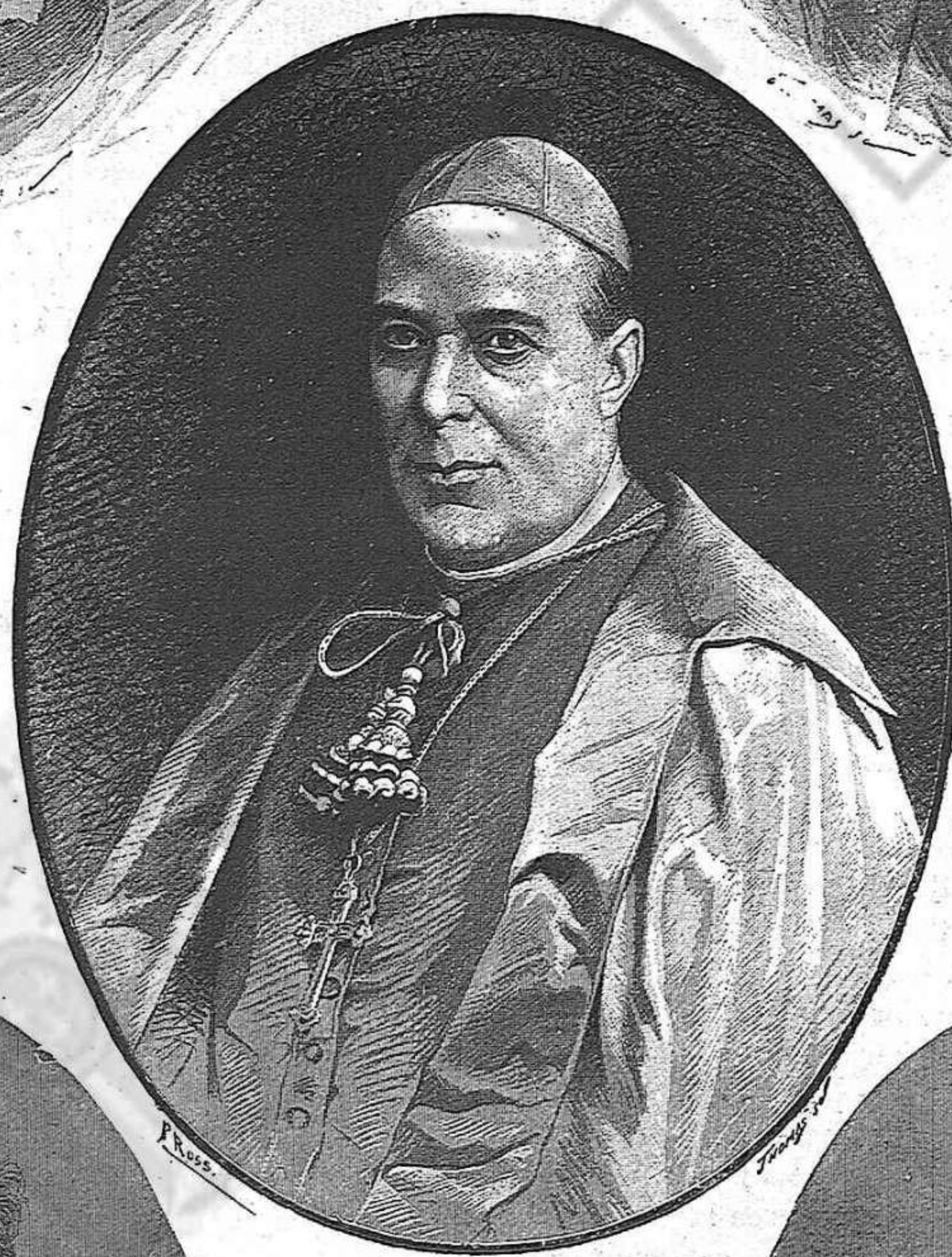
L' any 1598, volentse donar nova forma á son repartiment per la part de la plassa de Sant Jaume,

LOS PRÍNCIPS DE BAVIERA

SS. AA. LO PRÍNCIP DON LLUÍS ADALBERT Y LA INFANTA DONYA MARÍA DE LA PAU

RETRATOS DE ROSS, ORNAMENTACIÓ DE RIQUER

NOSTRAS AUTORITATS

EXCM. SR. D. JOAQUIM RIQUELME
Capitá General de Catalunya

EXCM. E ILM. SR. D. JAUME CATALÁ
Bisbe de Barcelona

EXCM. SR. D. MANEL GIL MAESTRE
Gobernador Civil de Barcelona

EXCM. SR. D. FRANCISCO DE P. RIUS Y TAULET
Alcalde Constitucional de Barcelona

EXCM. SR. D. RÓMULO MASCARÓ
President de la Diputació de Barcelona

s' encarregà lo projecte al distingit arquitecte Pere Blay, de qui quedaven algunes altres obres a Catalunya, mes aquest ideà un edifici molt correcte, però de gust clàssich que era lo dominant en son temps, conservant encara per sort, lo que pogué de la part antiga que no fou enderrocada.

La millor porció de la meteixa, es lo pati de l' escala que reproduhim, obra verament admirable per sa correcció y lleugeresa. Carregant un dels trams de sa galeria sobre un prolongat arch escarçat, y l' altre oposat sobre dos peus fermes, un d' ells truncat presentant variadas esculpturas, s' alsan sobre l' empit de la galeria ab variadas rosanas, vint y quatre finíssimas columnetas quadrilobadas de marbre negre de Castellá, ab los capitells quadrangulats de fullatge tan comuns en nostres antichs edificis. Descansen sobre dits capitells, los bellíssims archs ojius de la segona época, y pera major galanura del ingeni del per desgracia desconegut artista, un dels ánguls no té columna de descans, sinó que queda penjant son capitell.

Lo segon cos ofereix altrás tantas oberturas rebaxadas, quants son los archs esbeltíssims del primer, té per coronament una lleugera teulada, y los pilans que parteixen sos espays, surten sobre la mateixa pera acabar ab pirámide frondada, tenint a son peu al enlayrarse, preciosas y variadíssimas gárgolas d' imatgeria y bestiari.

L' escala descoberta que adossada a un dels costats d' aquest pati dona accés desde lo pla terreno al primer pis, es tota de pedra y magestuosa, tenint una correguda barana també de pedra ab rosanas de mitg relleu, y graciosos capritxos esculptorichs en la aparent sortida dels grahons, y a son peu se conserva lo replá anomenat *cavalcador ó pujador* que servia pera pujar cómodament a cavall.

Moltas altrás bellesas podriam esmentar del antich palau de la Diputació, com serian l' elegancia del frontispici de la capella de Sant Jordi, la perfecció de las esculpturas repartidas en molts portals, la correcció del pati dels tarongers ab son elegant cloquer oival pera lo rellotje, la grandiositat de las antigas salas dels estaments, y las esculpturas de la galeria de la porta del carrer del Bisbe y medalló de la de Sant Honorat, mes a totes aquestas obras supera lo abans descrit pati.

Amenassava aquest imminent ruina, per lo que fou fortament apuntalat; mes en l' any 1859 l' ilustrat Regent de l' Audiencia D. Nicolau de Peñalver, resogué repararlo per complert, y ho conseguí gracias a la destresa de l' arquitecte D. Miquel Garriga, a qui principalment debem lo poder admirar encara aquella notable galeria.

Un matrimoni honrat

Revelan prou expressivament aquests dos tipus que pot esperar-se de sa refinada malicia, pera que tinguem que detenirnos a consignar sobre los mateixos algunes reflexions.

Ell y ella aparellats pel mal, tenen llarga carrera pera exercitarse, y cambiat l' objectiu de sa unió, sens duple també s' observaran cambiats sos caràcters, puix la dona excedirà en refinament de malicia y perversitat, ahont debia descollar per la bondat y tendresa.

HABANA. — Pabelló dels catalans a la Romeria de Sant Cristófol

(Véjes lo corresponent article que parla de tan notable romeria.)

Album humoristich de Riquer. — Lo Caganu

En aquest número comensem a donar una serie de quentos sense paraulas, deguts al llapis d' en Riquer, extrets de son album humoristich; y 'ns escusem de ferne l' elogi perque tothom sab que per aquestas cosas en Riquer s' hi pinta sol.

EDUART TÁMARO

L' INFANTA

DONYA MARÍA DE LA PAU

Per més que l' humil y modesta violeta vulgui anar sempre a recó y s' amague vergonyosa, lo seu meteix perfum revela sa existencia y va dient a tothom hont s' ha amagada.

Se sabia a Barcelona que havia de venirhi una infanta joveneta, casada fora regne; ningú la coneixia, y heus aquí que a lo millor, molt abans d' arribar y sense saber com ni perquè, comensan a córrer veus de qu' es una infanta humil,..... una princesa modesta,..... alló que 's diu *una bona dona*.

¿D' hont sortiren aquelles veus? ¿quín vent les duya?

Sembla, en bona veritat, qu' en aquest món hi ha esbarts d' àngels que van sempre devant, bon tros devant de les persones virtuoses no be emprenen un viatge, per anunciar sa arribada a tots los cors.

Tothom, ja abans d' haverla vista, estava convenut de que D.ª María de la Pau era una infanta de cor ple de tendresa y sentiment, una princesa humil y afable, modesta y bondadosa.

Era que la Ciutat dels comtes sentia la flayre de la violeta que venia com mitj d' amagat y vergonyosa.

Arribá a Barcelona, y be pot dir-se que no hi hagué ningú dels que la veren entrar a la ciutat que no digués al véurela passar: Vertaderament du la bondat de son cor pintada a la cara, ¡qué bona que deu ser! ¡qué n' es de simpática!

Aquí, en aquesta terra catalana tan poch afectada d' exterioritat; aquí, ahont se conserva encara fresca la memoria de les costums patriarcales dels antichs reys de la Corona d' Aragó; aquí, ahont son vius encara els bells recorts d' aquelles reynes, *donas de sa casa* que cosian y filavan a la vora del foch tot bressant llurs infantons, se compren que hajen sigut tan generals les simpaties que l' infanta s' ha captat: tothom ha vist en ella una princesa d' aquelles, d' aquelles d' aquell temps que anyoran tots los cors, y que Deu sab si tornarán....

Be feya la gent de córrer a véurela passar lo jorn de sa arribada: de princeses axís com ella no se 'n veuen cada dia. ¿Vos sembla poch, per ventura, una filla de reys que no 's deixa tentar may per la serpent de l' ergull que s' enrotlla y s' ajassa sota l' bressol dels prínceps per tentarlos desde petits, que ja en sa infantesa diu a la vanitat: ¡Feste enfora y fuig de mí!..... y que al arribar a l' edat de més ilusions y fantasies, en lloch d' aixamplar les ales y enlayrarse, estufantse vanitosa d' haver nascut en la grandesa, baixa l' vol y s' humilia convençuda, com diu ella de

*que el ser Alteza
no es una felicidad?*

Si tots en aquest món fantasiam y aixecam, ilusionats, lo nostre castell en l' ayre, ¿qué no havia de fer ella, filla de reys, nascuda en un palau y criada en la grandesa, quant, cayguda de sos ulls la bena color de cel de l' ignocencia, feu sa entrada triunfal en aquest món?

Ella 'ns ho diu ben bé en una de ses poesies:

*Hubo un tiempo en que yo construía
en el aire soberbios castillos.....*

Ella també fantasiá, tingué també sos somnis daurats, y aixecá enlayre son castell d' ilusions encisadores..... mes ¡ay! quant més hermós lo veyá alsarse, quant ab ses torres atrevides lo veyá ja tocar al cel, una ratxa de vent l' esfondrà pera sempre. — «Desde aleshores, diu ella, faig la guerra a mos somnis tentadors, y he jurat no aixecar may més en aquest món cap castell que puga caure.»

*Desde entonces haciendo la guerra
a mi largo y perpetuo soñar
he jurado no alzar en la tierra
un castillo que pueda rodar.*

Vertaderament admira veure en una dona, precisament a l' etat de més ilusions, un coneixement tan exacte de les coses d' aquest món: ses composicions poétiques, plenes totes elles de tendresa y sentiment y vessant un dols perfum de melangia que enamora, sorprenen per la saviesa y bon seny que revelan en l' autora.

Qui no la conegués diria al llegirles que han sigut dictades per una princesa de cabells blanchs..... be es veritat que encara que S. A. sia jove, li basta haver nascut allà ahont, segons diu lo poeta,

al más astuto nacen canas

per haver conegut ben prest lo que es el món, envelint abans d' hora.

Per concixer la veritat, diu en una de ses poesies, *la riqueza es un estorb y es un estorb la grandesa*; per ella, com ho hem dit abans,

*el ser Alteza
no es una felicidad;*

y l' únich atractiu, l' única cosa bona que té per ella el ser rey, es que 'ls reys tenen més medis y ocasions de fer el bé:

*Que Dios desde el alto cielo
dió a los reyes el consuelo
de poder hacer el bien.*

Aixís com hi hagué un emperador que encallat fins al coll dins lo fanch del paganisme, digué un jorn que li dolia que tot l' humanal llinatge no tingués més que un sol cap per tallarlo d' un cop d' espasa, la princesa que avuy tenim entre nòsalties, empesa per la caritat s' agenolla devant de la imatge de la Verge, y en una de ses poesies més espontànies y sentides diu a la Mare de Deu que té una pena que l' acora:

*Hoy vengo ante tus plantas
con una pena.....*

¿Y sabeu quina es aquesta pena? Es la de veure que en el món hi ha sers sense ventura, sers que pateixen y ploran; y ella voldria dur la pau y la alegría a sos cors, aixugar sos plors y consolarlos, ferlos ditxosos encara que fos cambiant llurs penes ab ses alegries. Y axó es lo que suplica a la Verge; que demani a son Fill que dongue ses alegries als pobres que pateixen, y a ella les penes dels que ploren....

*Dile que cambie
todas mis alegrías
por sus pesares.*

La poesia *A la Virgen de la Almudena*, que termina ab los versos que acabam de transcriure, es la pregaria d' una ànima inflamada per la caritat: lo cor que l' ha sentida es un cor d' àngel; la dona que l' ha escrita es la dona cristiana, la dona *forta* capaç de sacrificar-se pe'l pròxim y d' anar resolta fins a la mort quant el compliment d' un deber ho exigisca.

A nòsalties que coneixiam aquesta poesia y sabem, per altra part, de qu' es capaç y lo que pot un ànima quant arriba a n' aquest grau de perfecció, gens de nou ens vingué lo que 'ns contá de S. A. una respectable persona d' esta capital que s' honra ab sa amistat.

Fadrina encara, trobava 's l' Infanta D.ª Pau a Comillas ab S. M. lo Rey, sa augusta mare y ses

germanes: seyan á taula, y tot conversant, conversant, s' escaygué á parlar de lo obligat que está tot cor noble y generós á ser agraht, y de que jamay s' han de témer obstacles ni perills quant se tracta del compliment d' un deber.

La familia real escoltava á la jove Infanta ab la dolça complacencia ab que s' ascolta al fill ó bé 'l germá que sembla l' enviat de Deu per' ser l' ángel tutelar de la familia. Y deya D.ª Pau:

— Tan agrahtida estich als favors que he rebut y estich rebent de tots vosaltres, tan agrahtida á l' amor que 'm professau, vos estimo tant que, vaje ahont vaje, sia ahont sia, jamay podré oblidarvos. Y ho podeu creure, afegia ab la més ferma sinceritat, si un dia fos precis dar la vida per vosaltres, compliria ab est deber sense pensarmhi, moriria ben contenta! —

Un de sos germans, digué á les hores:

— ¡Fins morir per nosaltres!... y si 't sents prou forta per' dar la vida per nosaltres, ¿donchs qué daries per la pátria?

— ¡Per la pátria!... respongué ella al moment ab los ulls espurnetjant, ¡oh! per la patria daría la meua vida y la de tots vosaltres!...

A la virtuosa princesa que tan agrahtida 's mostra á les proves de bon afecte que ha rebut y está rebent en esta terra, nosaltres podem dirli que res ha d' agrahtirnos, per quant en res del que s' ha fet per ella hi ha favor.

Nosaltres los catalans sabem també complir nostre deber, y deber era rébre-la ab l' amor y respecte que mereix per ses virtuts.

P.

ANYORANSA

A. S. A. DONYA MARÍA DE LA PAU
PRINCESA DE BAVIERA

Sabesieu lo catalá
sabíau que es anyoransa,
la malaltia dels cors
transplantats á terra estranya,
la que degueren sentir
quan lo vostre 's transplantava,
espanyola flor gentil,
á les boyres d' Alemanya:
aqueix mal que sols té nom
en nostra llengua estimada,
aqueixa veu dels ausents,
aqueix sospir de la patria
que crida sos fills llunyans
ab amorosa reansa.
¿No es veritat que en Munich,
del Isar en la vorada,
vostres ulls llagrimellant
se giraven vers Espanya?
¿No es veritat que sos puigs
vos parlan del Guadarrama,
sos fruyterars y jardins
dels de Valencia y Granada,
sos temples del del Pilar,
sos palaus del de l' Alhambra?

Quan tornaréu á Munich
ab l' Espós que tant vos ayma,
recordaréuvs també
de la terra catalana:
pensaréu ab Montjuich
y ab la ciutat que en sa falda
robá 'l trident á Neptú
per empényer ses esquadres.
Pensaréu ab Montserrat
y ab la Verge sobirana,
que té 'l millor camaril
de sota la volta blava,
per músichs los rossinyols,
lo sol y lluna per llanties,
per dosser lo firmament,

per escabell la montanya.
Si de la ausencia vos puny
l' espina dolsa y amarga,
recordauvos, ángel bell,
que Deu vos ha dat una arpa,
tota plena de cançons,
tota plena de corrandes,
com de fletxes un buyrach
per fer guerra á l' anyoransa.

JACINTO VERDAGUER, PBRE.

Mestre en Gay Saber

Barcelona - Janer 1884

LA FILOSOFÍA DE LA FILOSA

Ea est colus philosophia, ut dicunt.
LUDOVICUS VIVES — Colloquia

I

Verament fa gotx de veure aquesta bella florida de la literatura popular qu' esclatada ara de poch en lo camp científich, ja llampuga per tot arreu y ab més vivor y ufana cada dia. Cançons, rondalles, llegendes, supersticions, usances, refrans, endevinalles, dites, jochs, tot lo que constituheix lo ranci saber del poble qu' ell meteix s' ha tret y ensenyat y aprés sense adonársen gayrebé, tot axò que se 'n podria dir ab un sabí que se 'n reya, *filosofia de la filosa* (1), tot s' arreplega y estudia avuy ab un afany y amor imponderables.

Fins ara que ja va declinant y fentse fonedissa, no se n' havia fet cas d' aquesta cultura del poble que 'l tebi guspiretx de la llar, no apagat pas encara per la llum de l' època que per tot se fica, cria y manté calenta; però no es pas gens estrany que s' hagi tardat tant en reconexer son valor, que ara, axis com lo campaner no sent gayrebé les campanes que tot lo dia toca, 'l meteix poble tampoch n' hi dona, y 'l varal del poble d' abans era infinitament més ample que 'l del poble d' ara. S' ha trigat, es cert; mes la girada ha estat valenta y, en bona part, soptada, y altrament ben natural y propia d' aquesta època de microscopi y desficiosa escorcollamenta.

De part de tramontana vingueren les primeres empentes: á Inglaterra, després que 'l clàssich Addison hagué trobat per primer cop «l' or pur de la poesia en los cants populars històrichs», y Macpherson hagué encetat lo capdell de les tradicions gaèliques, Walter Scott ab ses *Cançons fronterisses d' Escocia* (1800-1803) entrá de ple en la tasca ja ensajada per Pepys, Roxburghe, Allan Ramsay y Percy, y omplí y tot ses celebrades noveles (1814...) de llegendes populars que li valgueren pú 'l dictat de «bruxot del Nort»; mentre á Alemanya 'ls cèlebres filòlechs germans Grimm, enfonzant les petjades que tot just havian senyalat sos grans poetes ab obres flayroses de tradició popular y Museus Herder y Tieck més que ningú potser, descubrian tot un tresor de *Rondalles d' infants y de la vora del foch* (1812-1814) que ben aviat foren conegudes de tot lo món: mes uns y altres s' enamoravan de la tradició popular gayrebé no més que per son aspecte estètic o son valor històrich, no vegenthi pas tota la immensa mina de riqueses que duya amagada, á la qual l' anglès William J. Thoms (per pseudònim Ambrós Merton) que fou dels més amatents

(1) Lluís Vives, lo famós humanista valencià del segle setze, escriu en sos *Diàlechs per exercitar-se en la llengua llatina* (Colloquia, seu Dialogisticam linguarum latinarum exercitationem), diàlechs *Los xarrrayres* (Garrientes):

Graculus.— Escolta, ¿quin' hora es?

Nugo.— Cap, perque ara la fonen la campana de les hores: ¿hi has estat?

Graculus.— No he gosat, perque diu qu' es cosa perillosa.

Nugo.— Jo hi he estat y he vist que forsa dones prenyades passaven per sobre de la canal de la fundició, qu' está amagada sota terra.

Turdus.— He sentit á dir que axò es saludable per elles.

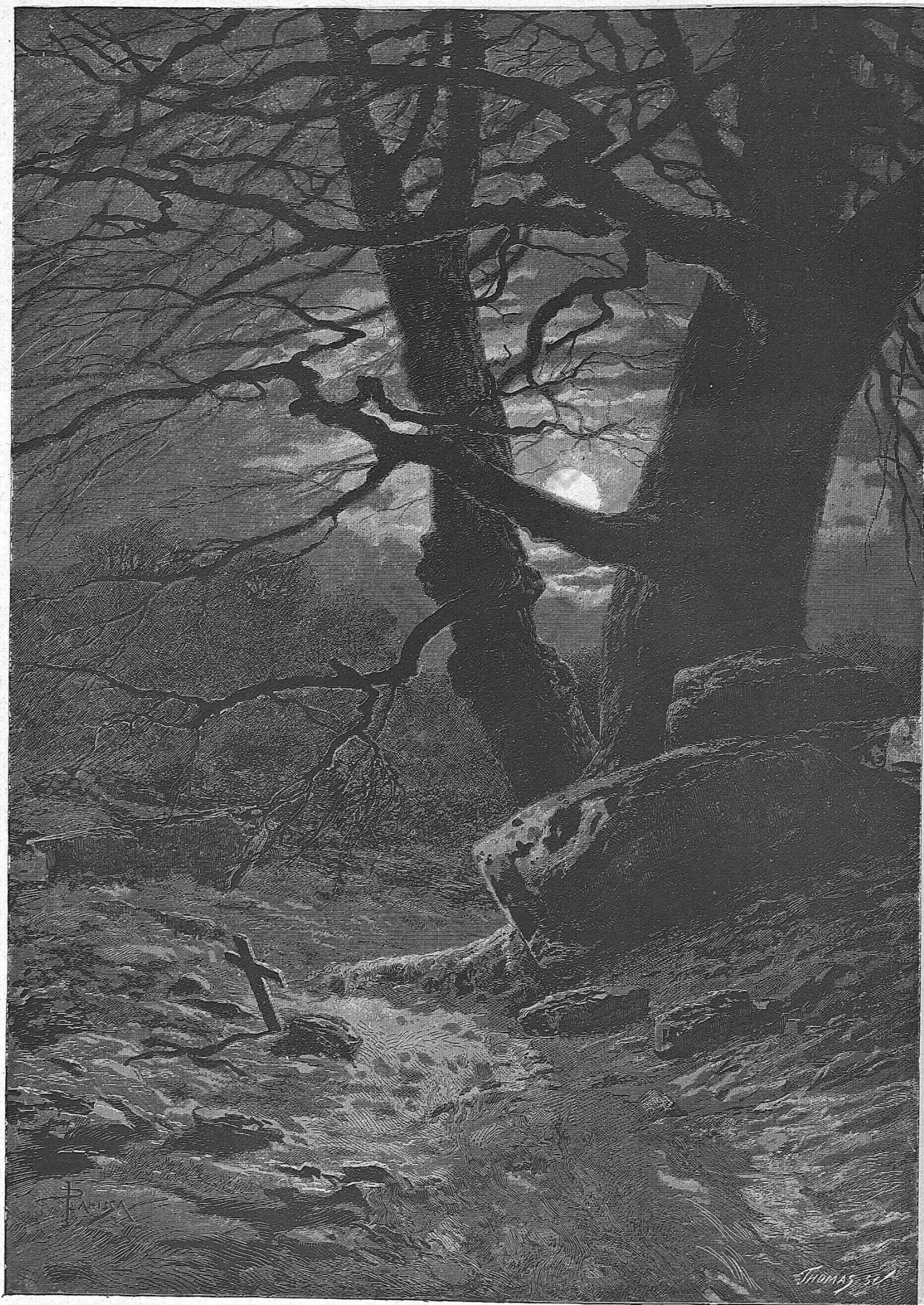
Graculus.— Axò, segons diuen, es *filosofia de la filosa* (Ea est colus philosophia, ut dicunt); però jo volia saber quin' hora es.

á explotarne les primícies, batejá (en la revista *The Athenæum* del 22 d' agost de 1846) ab lo nom de *Folk-Lore* (de *Folk*, gent, poble, món, y *Lore*, lliçó, saber, doctrina de la vellura) que val tant com *Saber tradicional popular* y que, mal sa procedencia, ha tingut la sort de guanyar plassa en totes les llengues, encabinthi un neologisme més que ab curtesa y precisió expressa als iniciats tot lo cabal del vell saber dels pobles, sa vida íntima y xamosa ab l' importancia que va prenent als ulls de la crítica novíssima; deguentse á n' ell també principalment la fundació á Londres (1878) de la *Folk-Lore Society* que «té per objecte la conservació y publicació de les tradicions populars, balades llegendaries, dites locals, refrans, supersticions y antigues costums (ingleses y estranjeres), y demés materies á n' axò tocants», feyna que ja á soles anavan fent (però ara més que may, resultat sens dupte de l' agrupació) les més notables intel·ligències ingleses; mentre part d' allà del Rhin Max-Müller, Benfey, Köhler, Liebrecht y altres sabis mestres axamplavan y perfeccionavan l' obra dels Grimm ab admirable novetat científica que s' enfila més amunt cada dia, y mentre esclatava, en fi, per tot arreu la llevor nova que trobava pú la terra llatina ben agrahtosa y sahonada.

II

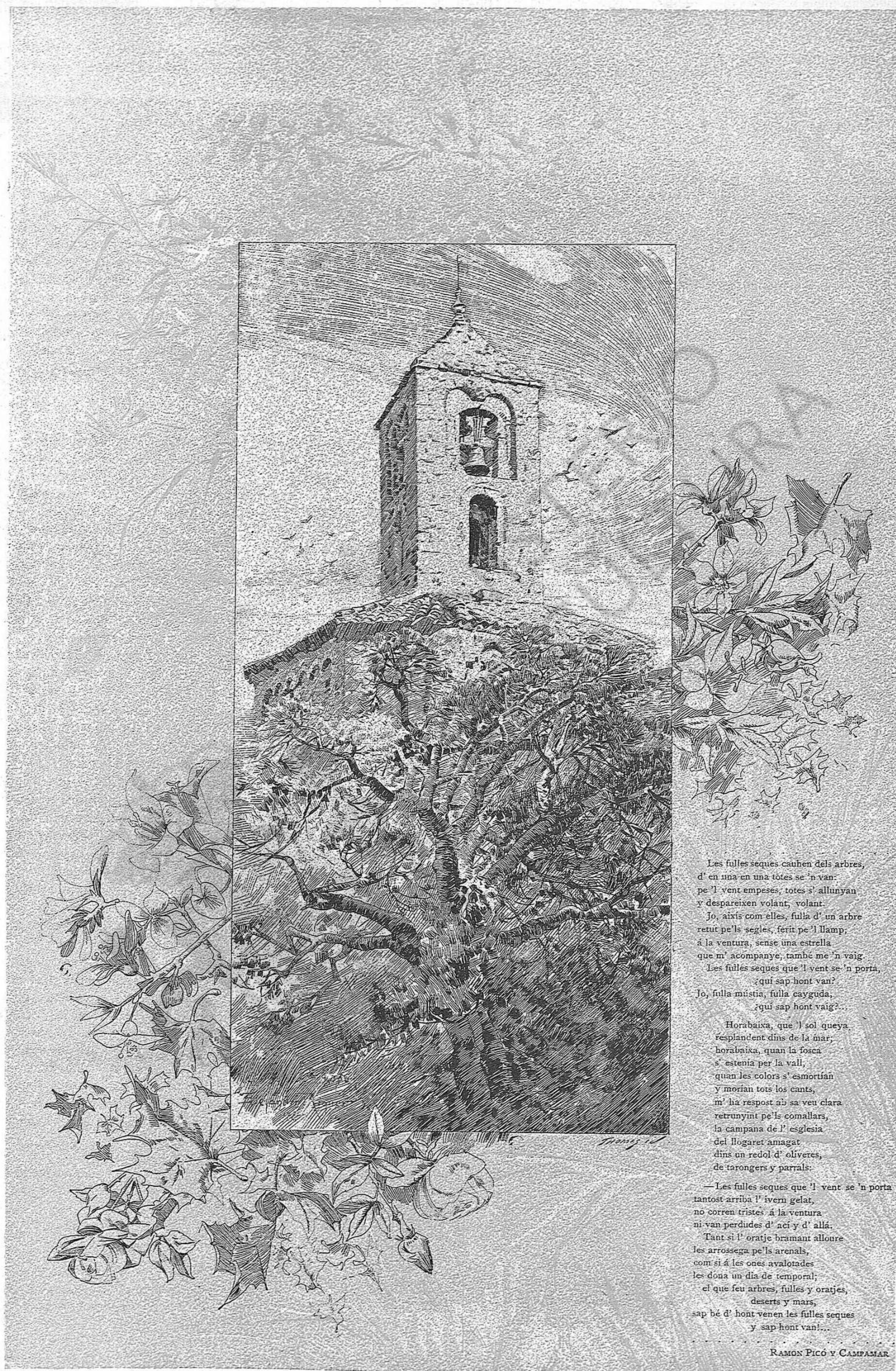
Catalunya no fou pas tardana en l' estima y cultiu de la literatura popular. Ja en 1853 D. Manel Milá y Fontanals, lo docte catedràtic de l' Universitat de Barcelona, publicá ses *Observaciones sobre la poesia popular* acompanyades d' un *Romancerillo catalan* (de 70 cançons) y noticies d' una vintena de *Cuentos infantiles*, obra plena de erudició y la primera que d' una manera general mostrá la riquesa de la poesia popular catalana, y que reimpresa darrerament (*Romancerillo catalan. Canciones tradicionales* — Barcelona, 1882), refeta y aumentada que no sembla ella (conté 349 cançons ab variants de moltes, 237 noticies ó fragments d' altres y 46 tonades), es un veritable prodigi d' investigació pacienta y sabia. Prou conegudes son també y ben notables, sobretot, perque van acompanyades de les tonades que, com l' inolvidable Piferrer deya, «l' catalá canta sobre typos antiquíssims, sempre senzills, sempre graves y tendres en mitx de l' alegría y tot» les *Cançons de la terra* (Barcelona, 5 vol. 1866-77) de D. Francesch Pelay Briz, qui además d' haver decantat bona part de ses nombroses obres cap á la tradició popular á la que obrí y tot una secció especial en sa revista *Lo Gay Saber* (2.ª època), ha publicat darrerament un llibre d' *Endevinallas populars catalanas* (Barcelona, 1882) qu' entra de plé en lo varal del modern Folk-Lore. De rondalles, que anys enrera D. Terenci Thos y Codina ja 'n feu un bonich llibre (*Lo llibre de l' infantesa. Rondallari catalá* — Barcelona, 1866) en bona part popular, n' es una interessant y rica aplega *Lo Rondallayre* (Barcelona, 3 vol. 1871-1875) de D. Francisco Maspons y Labrós, qu' en sos *Jochs de la Infancia* (Barcelona, 1874) y en ses *Traditions del Vallès* (Barcelona, 1876) ha acabat de posar de relleu sa maestría en aquesta mena d' estudis. Fora llarga finalment la tasca de retreure tot lo que tocant á literatura popular s' ha fet de bo á Catalunya, que si pera ser considerada com á altra capithost de la creuada nova n' n' tingués prou encara ab tota la válua que ha desplegat á la llum del dia, be 'n tindrà pú de sobres tan bon' hora (no llunyana, si Deu vol) D. Marian Aguiló y Fuster, l' ilustre bibliotecari de l' Universitat de Barcelona, tregui de l' arquimesa tot aquell poder de be de Deu que hi guarda, fruyt d' una pila d' anys d' escorcollamenta per tots los cataus de la nostra terra.

A Castella ó, millor dit, á la terra de la llengua castellana, ahont ja ve d' antich l' afició al *Romance*

Per aquí passà rassa de Caïn;
s' ha oblidat lo crim y ha quedat la creu;
una nit los llops van fartarse arreu;
los aucells després n' han anat fugint;
l' home diu passant: — Que 'l perdone Deu! —

COMPOSICIÓ DE J. PAHISSA

FULLA SECA
COMPOSICIÓ DE A. RIQUER

(fet que tal volta ha tingut son ressò en lo despertament del Folk-Lore), y á les *Coplas de D. Preciso*, D.ª Cecilia Böhl de Faber (per pseudònim Fernan Caballero), ab mires més morals que científiques, però sense fer gala per xò de surgir y retocar á gratient com Don Antoni de Trueba les «*ipsissima verba* del narratore» comensá espigolant á Andalusia una galan garba (*Cuentos y poesías populares andaluzes*, Sevilla, 1859) qu' engruxí més tart (*Cuentos, oraciones, adivinas y refranes populares é infantiles*.—Madrid, 1877); havent sigut segurament aquesta honorable escriptora qui ensenyá 'l camí á D. Emili Lafuente Alcántara pera recullir son important *Cancionero popular* (Madrid 2 vol. 1864); y dextant apart obres de pura crítica literaria y filosòfica sobre la poesia popular castellana de tanta válua com la de D. Manel Milá y Fontanals *De la poesia heroico-popular castellana* (Barcelona 1874) y la de D. Joaquim Costa *Poesía popular española y mitología y literatura celto-hispana* (Madrid 1881), pera venir á caure al dia d' avuy, creix que 's veu ja de per tot lo foch encès á Sevilla principalment per D. Antoni Machado y Alvarez (per pseudònim Demófilo), entusiasta folklorista, colector d' *Enigmas y adivinanzas* (Sevilla, 1880) y *Cantos flamencos* (Sevilla, 1881), ab la fundació del *Folk-Lore Andaluz* (Novembre de 1881), que ha aplegat com en una llar payral lo floret de la sabiesa y válua andaluses, essentne bona mostra la galana revista que fa consagrada fins ara de poch á la literatura popular d' Andalusia (*El Folk-Lore Andaluz*.—Sevilla, 1882-1883) y d' aquí en avant á la d' Extremadura y tot (*El Folk-Lore Bético Extremeño*.—Sevilla, 1883) que té també á Fregenal son *Folk-Lore*, y los *Cantos populares españoles* (Sevilla, 5 vol. 1882-1883) d' altre de sos fundadors, D. Francisco Rodríguez Marín, obra no intaxable, però abundós arxiu del saber poètic del poble d' aquella terra.

No 's quedan pas parades tampoch les demés regions espanyoles, sobre tot les que tenen llengua particular seva com Galicia y la patriarcal terra vascongada, provantho bellament los estudis sobre literatura popular gallega de D. Manel Murguía y les llegendes vasques publicades per D. Joseph María Goizueta; mes ara surtint d' Espanya y pegant un cop d' ull á ran de ses fites ¡quin belluguetx no s' hi veu! Per un cantó la germana Provensa ab son *Armana Prouvençau* (Avignon, 1855-1883) qu' es tot un pa de literatura popular que cad' any fan més gros los valents felibres, y ab belles aplegues de cansons populars com la d' Arbaud (*Chants populaires de la Provence*.—Aix, 2 vol. 1862-1864); per l' altre Portugal, ahont Garrett, Braga, Coelho, Pedroso, Vasconcellos, Acevedo y Pires ja han cuydat á treure gayrebé tota la mel de la bresca.

Però ahont la sahó ha enfonzat més ha sigut segurament á Italia y Fransa. Italia, composta encara més qu' Espanya de terres de dessemblant llureya y qual civilisació no 's gronxá pas en lo meteix bresol, ve á ser un jardí plé de tota mena de flors pe'ls amadors del saber del poble: allí Avolio, Bernoni, Casetti, Comparetti, Corazzini, Dalmedico, D' Ancona, De Gubernatis, De Nino, Di Martino, Ferraro, Finamore, Gianandrea, Guastella, Imbriani, Ive, Lizio-Bruno, Marcoaldi, Nigra, Pitre, Rubieri, Sabatini, Salomone-Marino, Tigri, Tommaseo, Vigo y tants altres be n' han cullit y 'n cullen cada dia de xamosos poms, si diferents de color, tots de flayre tradicional esquisida; acabant d' omplir la cullita italiana la importantissima revista *Archivio per lo studio delle tradizioni popolari* (Palermo, 1882-1883) que, desde 'l lloch que dexta buyt la *Rivista di letteratura popolare* (Roma, 1877-1879), cada tres mesos compareix ab la falda plena de galanes troballes, no d' Italia solament, sinó de tots los payssos de llengua románica.

La bullida de Fransa es també poderosa, y ho diu prou sense necessitat de citar noms que farien la llista massa llarga, l' haver sigut allí ahont ben prime-

rench se feu una bella revista (*La Mélusine*.—París, 1878) dedicada á la literatura popular, que ha dextat un galan fill en l' *Almanach des traditions populaires* (París, 1882-1883); ahont ja ha surtit lo setzè volum de l' escullida biblioteca *Les littératures populaires de toutes les nations* (París, 1882-1883), ahont cada mes de l' ivermada fan á París los folkloristes plegats uns fraternal dinar (Le diner de «Ma mère l' Oye») qu' es més llarch y gustós cada vegada, y ahont, en fi, s' ha de celebrar aviat (al 29 de juny de 1884) lo primer Congrès universal de folkloristes.

Y á Bèlgica, á la Suissa romana, á la Rumania, á tot arreu, per tot s' ha calat lo meteix foch, bo y fent semblar talment á la Europa llatina (y á la que no es y tot, y al món enter) com una immensa llar d' una metexa familia que canta y conta y creu y diu y fa 'l meteix, filant plegada la metexa filosofia de la filosa.

III

Ara be, ¿què s' hi troba de bo á n' aquesta filosofia de la filosa? S' hi troba 'l poble d' ara tal com es en sa vida material psicològica, lo que fa, lo que pensa, lo que sent, lo que vol, y es ben clar que, com l' arbre de la tradició arrenca ses arrels de l' antigor més fonda traspasant ab nova filamenta totes les èpoques, s' hi ha de trobar igualment la imatge veritable del poble d' abans; podentse també axis estudiar, grahó á grahó de l' escala del temps, l' origen y descapdellament de les ideyes que per anys y panys han anat filantse pera surtirne al fi bon tros de l' hermosa tela de la civilisació humana, y fonamentar la veritable historia, no solament dels reys y guerristes y sabis, que venen á ser lo cap de l' humanitat, sinó de son cor y tot, que 'l poble segurament representa. Ademés, com moltes vegades la metexa tradició s' troba á diferents pobles, sia per sa comunitat d' origen, sia que per relacions hagudes hi hagi passat, sia perque axis com á tot arreu tenen bech les oques, á tot arreu tinga 'l poble 'l meteix sentit y hagi esclatat independentment y á soles les metexes produccions; veus' aquí un ample camp ahont la nova axada folklorística s' enfonza galanament, buscant en la tradició popular lo qu' es de producció comunament originaria, la propia de cada poble y la que s' hi ha encabit de fora, la que 's pot explicar per igualtat de forsa productiva; les lleys generals de la producció y transmissió y de l' apropiació ó alteració segons les condicions de cada poble; d' ahont y quan y com s' operá la transmissió si n' hi hagué, y quins foren, si percás, los elements primitius de la tradició trasmesa: problemes tots qual solució interessa en gran manera á les ciències antropològiques y socials, ara més que may valentes y atrevides.

Axò es lo que s' hi troba principalment y lo que dona importancia y tò als novells estudis; fora d' altres riqueses de tanta válua com son, entr' elles, la d' engrandir considerablement lo cabal literari y sahonar sempre ab bona sahó de belleses naturals y espontànies les literatures erudites, més ufanoses y galanes com més se n' amaran; la d' ajudar poderosament á la filologia en son ja pasmós camí, y la de mostrar l' origen y fonament de les més altes inspiracions estètiques, puix Homer, Dante, Shakspeare, s' ajupiren fins al poble coronantse de gloria.

Y si tant interés té pe'ls sabis la tradició popular, no es pas tampoch cap niu de falornies pe'l poble, com s' ha pogut creure; puix baxant á consideracions més de sa mida, ¿no trobarem que cansons y rondalles, á més de poder contribuir á desenrotllar les facultats estètiques y la memoria y tot que s' axampla volentne retenir devegades de llargues y complicades, ajudan á passar y alegran la vida del que la passa de mäs á la feyna? ¿que 'l refran es, com s' ha dit, un evangeli escursat y de gran preu, sobretot en la vida práctica? ¿que les endevinalles, fent rumiar, contribuïxen al desenrotllament de la

inteligencia? ¿que 'ls jochs infantils donan agilitat y forsa, axis com les joguines de paraula llatinesa á la llengua?

Prou interessants y agradosos, donchs, son aquests estudis pera apagar totes les rialles despreciatives y moure cap á n' ells totes les voluntats enamoradises de la veritat y la bellesa; mes no dextan, perxò, de merèixer algunes censures, donchs certament fa llástima de veure com devegades s' estira y masega y cargola la tradició pera ferne fuets que fiblin les creencies catòliques, dol forsa que s' arribi fins á la idolatria en l' estima de la literatura popular alsant la tota, fins ses manifestacions més pobres y esguerrades, á dalt de l' altar de l' adoració, en menyspreu de la erudita, y quisables interpretacions llegendaries fan venir devegades á la memoria aquella famosa disertació que, perseguint en broma 'l mètode de crítica usat pe'l dinamarqués Niebuhr en la historia romana, demostrava que Napoleon I no havia may existit, que son nom era una corrupció d' Apollon, y que la seva historia y la de sos mariscals no era més que una alegoria del sol y de les constelacions celestes.

Malgrat á aquestes taques que 's fonderán segurament sense dextar rastre, l' obra del Folk-Lore va crexent cada dia y fentse més bella y forta, com pot ben notarse aquí á Catalunya meteix, ahont ja no hi ha certamen (¡y tants que n' hi ha!) en que la literatura popular no hi tregui sa xamosa cara.

Feyna llarga queda á fer, n' obstant, als amadors de nostra rica literatura popular pera completar y arrodonir l' obra, y 'l que fa segurament més falta y crida més pressa son materials, que 's trobaran be prou escorcollant principalment los vells escons de Catalunya, cullites de tradició abundoses y de totes ses varietats y menes, puix ni de cap s' ha arribat al fi, ni d' algunes se n' ha tocat res encara.

Prou ha fet y va fent l' iniciativa individual, però ¿no faria més la colectiva? Sobretot si hi havia alguna cosa de la germanó y l' estil de treballar d' aquella sabia y memorable institució Beneditina-Mauritana que, desde les primeries del dissetè sigle, en que 's fundá, tantes obres admirables produhí, en la qual cada frare tenia senyalada sa tasca coneguda de tots los altres, y tot lo que algun trobava en la escorcollamenta propia que no feya per ell, ho tirava, per un forat espressament fet á cada porta, á la celda del germá á qui podia ser útil; de manera que axis no 's perdia may res y tot resultava profitós al estudi general de la Comunitat.

Be es veritat que de les associacions, sobretot de les sabies, se n' ha bescantat molt, y ab rahó potser, tocant á diligencia; mes de la que se 'n podria dir, si 'l neologisme no feya escrúpul, *Folk-Lore Catalá*, que no hauria de ser pas tampoch tota sabia, es ben be de creure, tenint en compte la novetat de la tasca, si dificultosa á voltes, sempre agradable y meritoria, que no s' en poguessin reure per aqueix cantó y per tots los altres sinó mostres d' agraïment de casa y alabances generals de fora, principalment del món literari, donchs, quan no altres excelencies, d' aquesta abundosa pedrera de la tradició popular n' han d' exir, si Deu vol, los palaus de gloria de les modernes literatures.

PAU BERTRAN Y BROS

Novembre de 1883

AL MAR

HIMNE RELIGIÓS

Las onas son las notas que cantan al Senyó
un himne sense lletra de música sagrada,
y 'l mar que clou la terra com dins d' una presó
es lo mirall magnífich hont Deu veu reflexada
la misteriosa imatge qu' al jorn de la Creació
prengué al gosarse en l' obra tot just bo y acabada.

Los temples de la terra de runas l' home 'ls feu;
lo mar es lo gran temple per adorar á Deu.

Lo mar: soberch miracle! Quants cops t' he contemplat
inmensa plana líquida de color blau vestida,
d' onades peresosas sentint lo suau embat,
com xays folgant festosos demunt l' erba florida
y ab febles grans d' arena ton curs he vist trencat
gronxante á las zumzadas d' una gentil dormida.

Llavors lo cel que 's baxi fins á tocar-te apar;
d' un salt s' hi passaria: lo cel també es un mar.

Quants cops t' he vist alsarte, contra del vent lluytar,
rendint ab tas empentas la furia dels oratges,
y tas furientas onas he vistas galopar
com caps verges de brida de cent caballs selvatges,
la blanca clin estesa, venintse á estabellar,
cubrintlos de brumera, contra 'ls esculls y platjas.

Tots los desitjs qu' inflaman nostre esperit ardent
no non sinó joguinas d' onades y de vent.

Quants cops de la tempesta t' he ohit los aspres clams
quan romp la nuvolada sa negra catarata!
sembleu dos mars que 's baten tot embestintse á brams,
y l' un al altre 's xucia y 's tomba y desbarata,
fins qu' arrogant t' axecas tot coronat de llamps
y del abisme arrencas l' esgarriant cantata;
sembla l' udol terrible d' abrahonats lleons,
com los seus crits ofegan las mundanals passions!

Qu' es l' home quan se mira devant ta immensitat?
Tu veus com á fumera passar tota sa gloria,
la pols dels grans imperis ningu sab ahont ha anat;
dels vells tirans y déspotas ni n' queda la memoria;
sols somni es la grandesa, lo brill, la magestat;
tots los lloers se moren: per so 'l mar no té historia.
Tot muda, tot s' acaba, tot fuig á devant teu;
la varietat es vida, mes l' unitat es Deu.

Aquí la Mort s' estronca y 'l Temps no es destructor,
los sigles y las horas sols tenen una mida,
no hi passen primaveras que hi dugan la frescor,
ni frets iverns que vingan á renovar la vida.
Monotonía espléndida! sempre la igual ramor
semblant una amensassa que contra l' home crida
lo crit que 'l cor esglaya, que glassa nostra sanch,
de que som fills de terra, de que som fets de fanch.

Tu no ets de pols, tu gosas. Ditxós, lliure, seré,
escampas de tas onas la frèvola ufanía,
y ja ab valls ó montanyas forjadas á plahé'
infantilment t' adornas jugant ab alegría,
que cauhen y s' enlayran ab delirant va-y-vé
com fetas per los somnis d' inflada fantasía.
Quán pura 's veu magnífica brillar ta magestat!
en tu may ha pres forma ni l' ombra del pecat.

Per so quant ja dels homes prous crims hagué sufert,
tas fitas arrencantne rompé l' Senyor ta valla,
l' Ararat nivellares ab l' ensorrat desert:
tot s' ofegá ajupintse dins la matexa ralla,
tot fou dins tos abismes per cástich gran cobert,
y indiferent rendintlo del món fores mortalla.
Tot s' arraulí á la vista de Deu amenassant;
sols tu vares alsarte molt més crescut, més gran.

Senyors del mar creguérense los homes poguers' di'
perque als vaxells contraris rendiren en gran gesta,
mes quan tu t' enutjares ni un rastre d' ells mesqui
dexares en las onas, y al buf de la tempesta,
com lo golut que llensa las sobras d' un festí,
los seus trofeus desferes en despreiable aresta.
Ay pobras naus que 't solcan si 't senten bramular!
per so totas tremolan las naus al caminar.

Oh temple sense límits que ningu ha profanat,
jo adoro tos misteris, tas joyas sempre bellas;
lo sol en tu s' acotxa, y aquí pren son comiat
la lluna ab tot son róssech de virginals estrellas;
més gran que ta grandesa sols hi há l' Eternitat:
de genollons contemplo tas altas maravellas.
Mesquina gloria humana, rendèixte á aqueix altar!
reys que us partiu la terra; sols Deu es rey del mar.

J. FRANQUESA Y GOMIS
Mestre en Gay Saber

QUADRET

Tot es quietut, tot silenci; sembla que 'l sol ab
sos raigs de foch hagi abatut la forsa de la atmós-
fera. No corre un alé d' ayre; la ploma que 's des-
pren del niu del au recent nascuda, arriba á terra
pesanta com lo plum; no cantan los aucellets que,
fugint de la calor, s' estacionan entre l' espessor de
fullatje del arbre més frondós; las pedras calcinosas
brillan y llueixen com si las haguessen entatxonadas
d' or; las flors clouhen sas fullas per por de que s'
evapori la rosada que son calzer besa; l' aygua que
al peu de la font havia format son llit y se com-
plahia en gronxarli l' herbeta seca que caygué de
branca morta, se l' ha xuclada la terra, ansiosa d'
apagar la set en que s' abrasa; vora l' estany y ab
quietut solemne duas ó tres granotas aixugan son
vestit d' esmeralda, y entre 'ls esbarzers y ginesteras
una cigala fa sentir sos planys en monótona canta-
rella.

Enllá, y com cendrosa ratlla de bastardía posada
sobre escut vert, la carretera, bressol de pols arden-
ta, travessa camps y vinyas, quals fruyts y pámpols
lo sol marceix; més enllá las dauradas espigas del
blat abaixan sa testa altiá á la dalla destinada, fra-
ternisant ab las rosellas, sas companyas de fatigas;
per allá prop, lo torrent guarnit d' etzavaras y mo-
reras s' entreté en fer allargar son curs donant vol-
tas desiguals; y lluny, més enllá encara, per un cantó
un' arbreda y per l' altre un bosch, ensenyan orgu-
llosos sos sálzers y sos pins, quals cims sembla que
vulguin foradar los endolats núvols que ab pas tar-
dench avansan del sol van á interposarse entre ell y la
terra, omplint d' ombra 'l lloch en que, un mo-
ment abans, los raigs del astre se passejavan, men-
tres que per llevant bufa un ventet calent qu' en
descompassat va-y-ve gronxa 'ls arbres quals fu-
llas mormolan, formant un coro de foscas veus, d'
hont, com nota aguda intercalada, destaca en tant
lo piular de algun pardal. Per la carretera y á las
empentas de forta ventada, s' aixeca espessa polsina
que marxa á un altre punt á cercar lo repós de que
abans allí disfrutava. Ben prompte 'ls núvols apre-
tan lo seu pas y en carrera desenfrenada s' empaytan
y atropellan, acabant per estriparse y llensar á des-
dir l' aygua, fins llavors enmagatzemada en sas en-
tranyas, que per voluntat del vent cau de cantó
sobre camps y arbredas amarant lo niu hont arrupit
jau l' aucellet novell que ab cants de tristor crida
á sa mare que, per anar á cercarli un xich de xeixa,
lo deixá abandonat sols breus instants.

La cigala para sos gêmechs al veure's invadit lo
lloch de sa morada; las granotas s' amagan dins l'
estany, qu' enterboleix la pluja; l' aygua de la font,
barrejada ab la que ve de dalt, se confon y 's torna
roja; los arbres ploran veyent sas brancas á mercé
de la borrasca; y l' aureneta abaixa son vol, fins á
fregar lo fanch, buscant altre paratje per poder estar
á xopluch.

De sopte, y com si 'l cel s' obrís, un llampech
parteix los núvols y 's passeja per l' espay seguit d'
una tronada. Llavors ab més furia apreta 'l vent,
los trons segueixen, la pluja 's fa més forta; dels
arbres cau mitx malmesa, la fruyta que la torrentada
s' en porta avall, avall, fins á ensorrala en munt de
fanch ó dins verdissa espessa; lo blat, ans tan bo-
nich, s' ajeu fins tocar á terra, y la rosella delicada
pert sas fullas qu' un mal ayrot arrossega matantli
sos colors; pe'l bosch los pins rentan l' escorxa que
amorseix la pluja donantli un tó més vert; l' alzina
's despulla de las brancas ja marcidas, y 'l roure 's
treu de sobre la fullaraca, mentres que la petita fa-
rigola, la groguenca ginestera y la boscana sem-
pre viva miran arrencadas las floretas ab que s' en-
galanavan, omplint ensemps de colors brillants y de
delicats aromas lo poétich palau dels aucells.

Tot es ple d' aygua, que fins socava lo siti hont

de temps antich vivia ensorrada feixuga pedra que
á son despit rodola montanya avall juntant sas ame-
nassas al terratremol dels trons que, satisfets ja de
sas hassanyas, se 'n tornan precedits pe'ls llam-
pechs que ab sa claror los guian, fentse per 'xó sentir
encara con llunyá himne de guerra; los núvols no
sentintse ja atabalats per la tronada, paran son tre-
ball guardant per ells l' aygua que 'ls quedava, y
deixan veure per fi un tros de cel blau y clar per
hont passa un raig de sol semblant á daurada pluja.

Los aucellets comensan á treure del amagatall son
cap aixirit, que giran per tots cantons, temerosos
de nova invasió, y ab llur llenguatje alegre 's cridan
l' un al altre com si volguessen sapiguer lo que du-
rant la borrasca los havia esdevingut. Ja en una
branca se 'n juntan tres ó quatre qu' entonant sen-
tidas cansonetas semblan saludar al bon temps, y que
beuhen la gota d' aygua amagada dintre una fulla,
aixecant lo bech en l' ayre y tornan á cantar; men-
tres que, més enllá, un rossinyol explica ab trist
accent á un' aureneta que passa, la mort d' un
pobre verdum que de son niu tragué la pluja y qu'
está prop d' ells estés, lo cap sota de l' ala, mulla-
das las plomas y ab una cameta arronsada.

Los arbres qu' amorós besa un fresch oreig re-
viuhen y 's gronxan acompassadament pe'ls boscos,
y xuclant la mel qu' en lo calzer guardan las flore-
tas, corre ja una que altra papallona que, vanitosa,
s' enamora dels hermosos colors de sas mateixas
alas; al peu de la font torna á formarse llhent espill
hont se retrata lo frondós sálzer que de guardiá li
serveix; de dintre l' estany surten los ulls petits y las
grandiosas bocas d' unas quantas granotas que al
cel consultan; per la verneda 'ls olms y 'ls albas
llueixen sas platejadas fullas; el blat agafa nou co-
ratje, mentres que la pobre rosella ha mort, falta de
forsas; y enllá més lluny que 'l camp, que 'l bosch
y la verneda s' ou l' enrogallada veu de la campana
d' un monastir.

ENRICH DE FUENTES

29 Octubre 1883

LA ROMERÍA DE SANT CRISTÓFOL

I

Si l' exámen dels membres d' una gran familia
y l' estudi de sas costums diuhen clarament al obser-
vador si 'l conjunt d' aquella familia es digne d'
imitarse ó d' esser despreciat, sens dupte que 'l qui
haje tingut la sort de veure la «Romería de Sant
Cristófol,» una de las més grans festas que s' han
fet per dit Sant, patró de l' Habana, y la que més
bon resultat ha tingut pera la Real Casa de Bene-
fencia y Maternitat d' aquesta ciutat, á benefici
de la qual tingué lloch la romería, no podrá menys
que cridar ab orgull: La Nació Espanyola es lo
bressol de la caritat y de la germanó; de la iniciati-
va y del entúsiasme. ¡Oh sí! ab plaher ho dihem;
lo cor s' aixamplava, quant fora tots de las lluytas
políticas y de las passions mal entesas que cap bon
resultat portan, veyam unir-se á tot un poble confós
en un sol pensament, la Caritat y la Patria. ¡Oh sí!
la «Romería de Sant Cristófol,» que tingué lloch
en lo espayós camp del «Club Almendares,» y
ahont estaban dignament representadas las nostras
provincias peninsulars é insulars, fou lo més viu tes-
timoni de lo que dihem. ¡Qué molt, donchs, que en
aquells dias nostra Espanya gosés en estrem, si veyá
lo fraternal abrá y la filantropía de totas sas fillas!

II

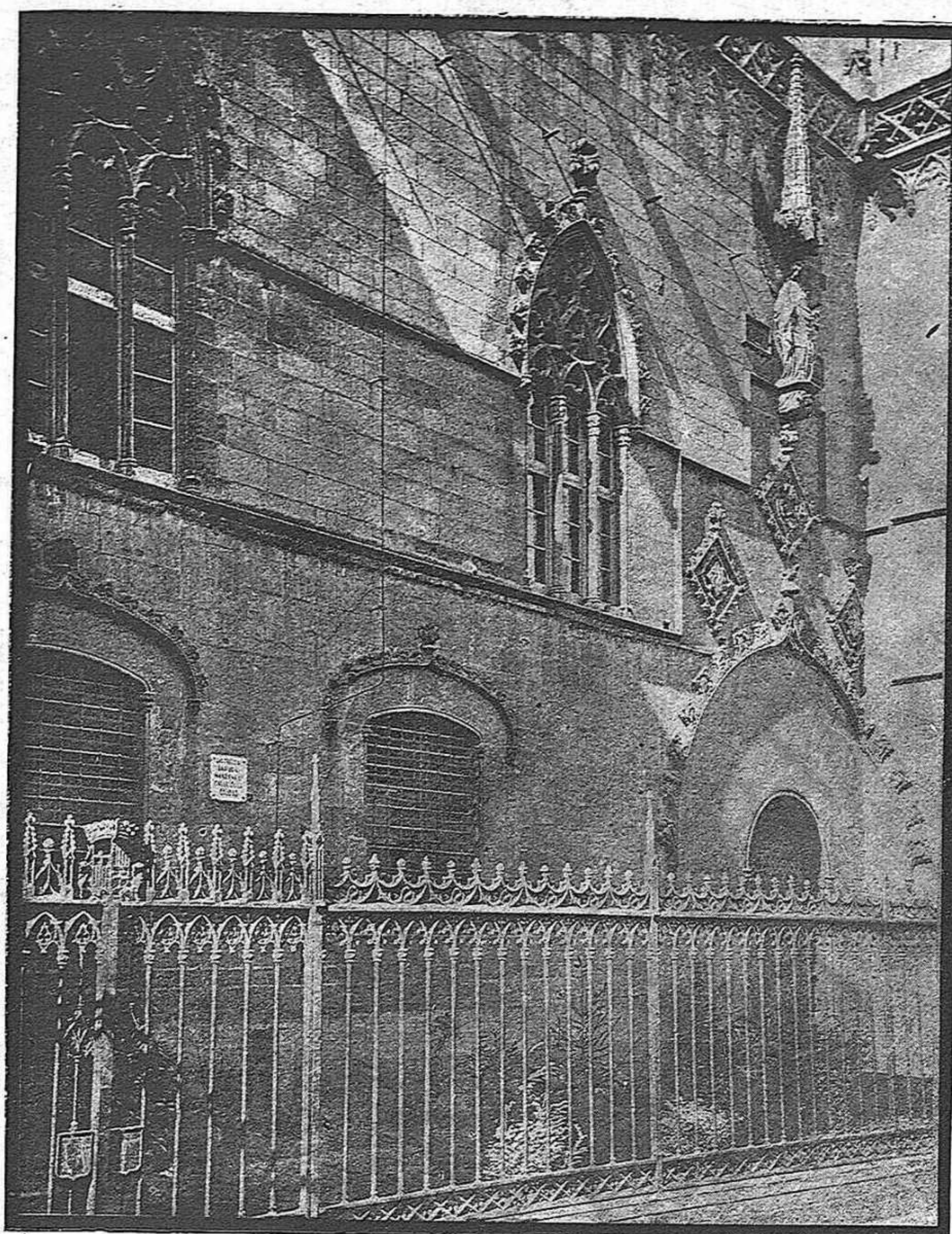
Reunits los Srs. Directors de cada una de las So-
cietats provincials de beneficencia ab que conta
aquesta capital; y després d' acordar qu' en proba
de simpatía y d' agraïment á aquesta hospitalaria
terra, se celebri tots los anys per Sant Cristófol,

BARCELONA

ANTIGA

GRABATS DIRECTES

DEL NATURAL

NOU SISTEMA

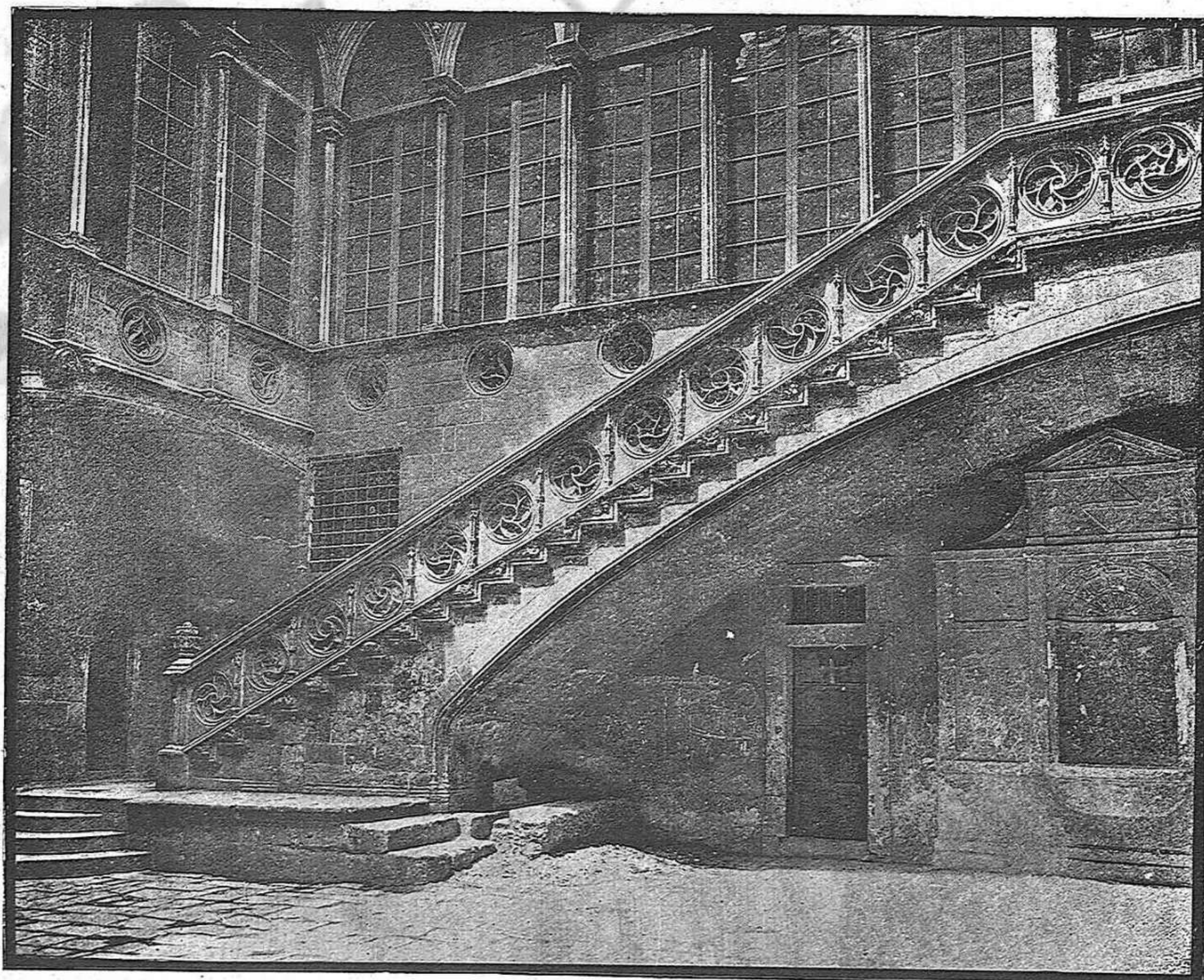
DE GRABAT

QUÍMIC

PROCEDIMENT DE

J. THOMAS

FATXADA VELLA DE LA CASA DE LA CIUTAT

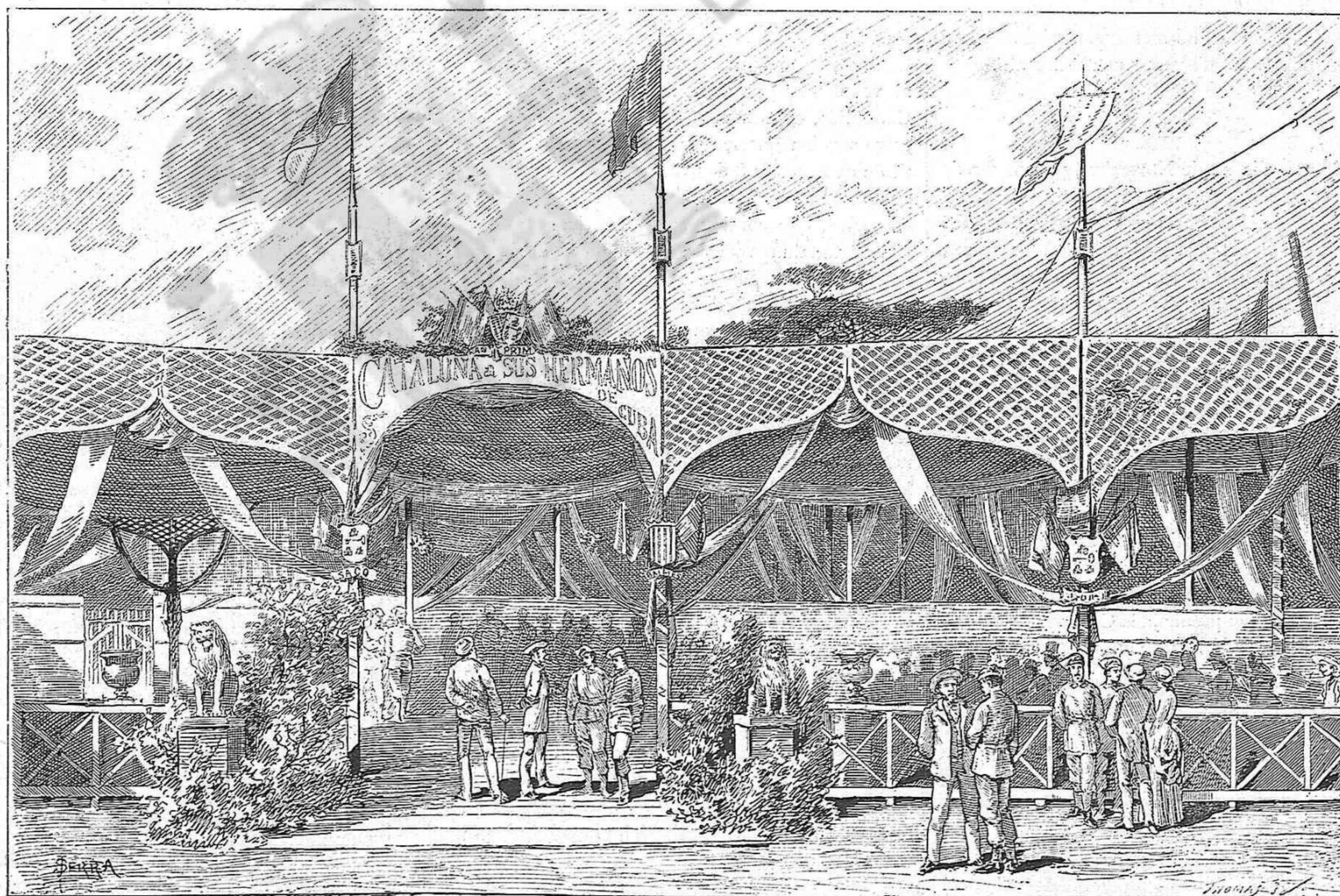
PATI DE L' ANTIGA DIPUTACIÓ DE CATALUNYA

(De una fotografia de Martí)

UN MATRIMONI HONRAT

PER M. FOIX

HABANA—PABEL·LÓ CATALÀ EN LA ROMERÍA DE SANT CRISTÓFOL

PER J. SERRA

y durant tres dies una gran «Romería Nacional,» dedicant-se sos productes a la Casa de Beneficencia que sosté la ciutat, cridaren a sos respectius paisans pera esposarlos la manera de pendre part en dita patriótica festa. L'idea fou promptament acceptada per tots, y cada provincia havem vist qu'ha rivalitzat en zel, gust y activitat. Tres mesos, menos que més, faltavan pera la realisació de tan gran pensament. Baldament haguessen faltat tant sols quinze dies, també s'hauria portat a terme ab igual lluhiment. Deixant apart lo que feren las demás provincias germanas y de las que 'ns ocuparém després en conjunt, passem a detallar lo fet pe'ls catalans; que en aquesta ocasió com en altres, com sempre, com en totes las cosas com era d'esperar, en fi, com nostra fama exigeix, nos emportarem la palma de la festa.

En la casa d'un llauner del carrer d'Aguacate, qual nom sento no tindre a la memoria, se reuniren desseguida setze catalans, tots ells trempats y aixerrats com son los noys de casa. Allí's tractá d'anar a la romería ab blusa blava y ab gorra figurant obrers catalans, reunint al efecte una bona colla de fadrins; mes en una junta de catalans a que cridaren després los mateixos setze individus, qual reunió s'efectuá en lo «Circo Teatro de Jané,» y en la que se nombrá president al entusiasta jove Sr. Romá Clausolles, gran cor, com gran artista qu'ell es, se cambiá de pensament; perque acabat de llegir lo jove Clausolles son discurs demanant ajuda als catalans pera fer una romería digne de nostre bon nom, era tant bonich un *croquis* dibuixat per ell mateix figurant un jove de la «Colla de Sant Mus,» ab son trajo especial, que's preferí aquest últim trajo y's prometé ajudar en un tot y per tot a la comissió nombrada. S'acordá també que s'ajuntarian ab la Societat de Beneficencia Catalana y ab lo Coro Catalá, y que'l distintiu de la comissió seria un petit escut de Catalunya ab dos cintas blanques que diguessin: «Comissió Catalana.» Per altra part, nostra Societat de Beneficencia acordava la construcció d'una tenda ó glorieta en lo camp del «Club Almendares,» lloch de la romería, confiant sa direcció al no menos entusiasta senyor Lleonart Chia, home de gust y catalá fins allí.

III

Lo dissapte dia 24 de Novembre, primer dia de la festa, y a las quatre de la tarde, tingué lloch l'inauguració oficial de la romería, ab assistencia del senyor Capítol General y demás autoritats superiors, mentres una gran concurrencia omplia aquell estens camp. Allí hi hagué diversions pera tots los gustos; cucanyas, fochs artificials y gran ball ab dos bonas orquestas. La entrada costava tant sols mitj duro. Mes lo dia principal de la festa, lo dia en que desde las primeras horas del matí fins a las altas horas de la nit oferia lo camp del «Club Almendares» l'aspecte més grandios que véures puga, fou lo diumenge dia 25, y segon de la festa; dia en que, ubriacats, admiravam l'unió de la gran familia espanyola; los seus sentiments filantròpichs y las simpatías, el cariño, 'l deliri que nostras provincias peninsulars senten cap a nostras germanas las provincias de Cuba. ¡Benhaja la Caritat, que ab son mantell ha sapigut confondre en un mateix pensament a tot un poble germá!

A las nou del dematí se digué en lo camp de la romería una missa de campanya, la que ohiren una companyia de cada un dels batallons de voluntaris d'aquesta plassa, ab sa esquadra y música. L'efecte era superb.

De dotze a una comensaren a recórrer los principals carrers, y ab direcció a la romería, las diferentes agrupacions y comparsas que representavan a las provincias espanyolas ab sos trajos característichs. La de la provincia de Santander ab sos *pasiegos*, sos grupos de bailarins y sa *rondalla* de

guitarras y bandurrias, cridava l'atenció. Allí admirarem la representació de las provincias gallegas ab sas *gaitas* y *tamborils* y a un bonich llahut tirat per magnífichs tronchs y tripulat per mariners de guerra, rems a las mans, ab son patró corresponent; qual llahut portava també a vuyt hermosíssimas gallegas vestidas al us de Galicia. Després vegerem la comparsa d'Asturias; la de las provincias *Euskarakas*, ab sas filas de *chapelgorris* y ab un rich estandart ahont s'hi llegia: «A sus hermanos de Cuba,» y desseguida a la comparsa de Cuba, ab sos clássichs *quittrins*, ab sos *guajiros*, portant en los barrets gayas monyas dels colors nacionals, son mocador de seda al coll y a son costat lo *machete*, tocant *tiples* y bandurrias y fent sentir sas cançons populars. Senyoras y senyoretas elegantíssimas y plenas d'hermosura unidas a la Junta Directiva del «Nuevo Liceo de la Habana,» ab son bonich estandart, representavan totes las provincias cubanas.

Últimament vegerem a la que més entussiasme ha despertat; a la brillantíssima y ben ordenada, com diu un diari, dels catalans. Sortiren los catalans de casa lo Sr. Giral en lo carrer del Sol, ab lo següent ordre: de primer la «Colla de Sant Mus,» arreglada aixís, l'escuadra de 17 homes ab descomunals ganivets, culleras, forquillas, paellas y graellas; seguian quatre cuyners ab gorra y devantal blanch; a n'aquest seguia una música de 25 homes tocant cançons de la terra, y darrera la bandera ab la Verge de Monserrat que portava a caball lo Sr. Güell, y sostenian los cordons los Srs. Chia y Solá a caball; també venian, fent dos llargues rengleras, lo resto de la colla y 'l Coro Catalá, tots ells vestits ab blusa blava, calsas llistadas, polainas, espardeñas, la barretina al cap ab vira verda, y a l'esquena de cada hui el plat y son cubert. Seguia després la directiva de la Societat de Beneficencia Catalana, y tancava la comitiva un magnífich carro alegórich en el que s'hi veyan moltes criatures vestidas de catalá. Aquest carro tot guarnit ab las eynas de cuyna, cunills, pollastres, fruyta y altres cosas, tenia lo sello del artista y del bon gust catalá; no podia demanarse conjunt més hermós y natural. Los grans picaments de mans de la multitud al veure 'l carro que fou obra de nostre amich Clausolles, confirmavan aquesta nostra opinió. Al carro seguian quatre bonas mulas arregladas al estil de casa, y per fi dos carros més plens de viram ab duas mulas cada un. Tant cridá l'atenció aquesta comparsa, que continuament era victorejada. Més vivas a Catalunya y als catalans no 'ls havia sentit may. En molts punts de la ciutat fou obsequiada aquesta comitiva ab flors, tabacos y coloms que tirava la gent entussiasmada. Mentres tant, en la Calsada de la Reyna y en lo Passeig de Carlos III per hont passavan totes las comparsas, una *rúa* d'elegants carruatges ab hermosas senyoretas que ferian a mort, plenas de lucso y d'alegría, donavan més moviment y més bellesa a tan grandiosa solemnitat.

Al arribar a sas tendas las respectivas agrupacions, una comissió de cada provincia visitava a las demás germanas, victorejantlas y essent victorejada. Després d'aquest compliment, tingueren efecte los grans *banquetes* anunciats.

IV

La instalació de las provincias en l'espaiós camp del «Club Almendares,» feya un panorama encantador. Allí rivalisaven en gust y riqueza las tendas de Santander y de Asturias; la de Galicia, hermosa y simpática; la de Canarias ab sos set pilots de terra y lo pich de Teyde; la de la despresa Andalusia, recordant a Granada y oferint rica *manzanilla* a tots quants la visitavan. La lucrosa tenda Vasco-Navarra ab llum eléctrica, y la de Cuba ab sa tradicional casa de *Guano* en mitj d'

un camp de palmas y *bambúes*, figurant la casa de vivenda d'un petit ingeni. Los cubans, com sempre amables, brindavan fruyta a sos germans d'Europa y América, formant tot aixó lo més bell conjunt d'unió y d'armonía que la fantasía pot imaginar.

Al entorn d'aquestas tendas ó pabellons riquíssims, s'aixecavan infinitat de *puestos* y verdaders establiments de beguda y de menjar. En tota la tarde, y a la nit principalment, no pot descriures l'animació que allí regnava; lo que semblava aquell camp ple de llum, ple de gent y ple de bullici. Los fochs artificials, las músicas, los coros y los vivas may paravan. Esplicat a grans rasgos lo conjunt, dirigimnos a nostra glorieta. Aquí está Catalunya; magestuosa, gran es sa tenda ab pis de fusta y llum eléctrica. Sobre 'l pórtich y a l'entrada plena de llum, en lletres grossas s'hi llegia: «Cataluña a sus hermanos de Cuba,» y en las columnas que sostenen la glorieta s'hi veyan escrits los noms de Saco, Varela, Zequeira, Zambrana, Pepe, Antonio, José de la Luz, Caballero y altres distingits cubans, ab los no menos ilustres de Balmes, Prim, Balaguer, etc. Aquesta idea de mesclar noms cubans ab noms catalans que crech perteneix al Sr. Joseph Sala, ha sigut l'espurna qu'ha electrisat als cubans fentnos demostracions de viva simpatía. En sos diaris no han fet més que ocuparse de nosaltres, y d'una manera molt delicada y afalagadora demostrantnos son agraument.

En resúmen, la glorieta catalana fou la millor de la romería. Ella's vegé plena de gom a gom tota la nit. Allí 'l Coro Catalá va ben portarse, cantant pessas de'n Clavé y d'altres. La música catalana vinga tocar sardanas, que ballavan molts entussiasats; y per últim l'orquestra del teatro de Tacon que també estava dintre de casa, comensá a tocar un vals de Straus, principiant lo gran ball que, sempre molt animat, durá fins a las quatre de la matinada.

Se calcula que en aquest segon dia, més de 50,000 ánimas entraren a veure la romería.

Mereixen bé de la Patria tots los catalans qu' en aqueixa festa tan ben plantat han deixat lo pabelló de Catalunya; y principalment lo Sr. D. Estanislao Bartumeu, director de la «Societat de Beneficencia de Naturals de Catalunya,» y 'ls senyors D. Lleonart Chia y Romá Clausolles, verdaders caps de la agrupació catalana.

V

Lo dilluns, tercer y últim dia de la festa, molta gent afavorí així mateix lo camp de la romería. També en aquest dia forem los catalans los héroes de la festa. La tornada de Sant Mus será pera nosaltres un dols recort, per la tendra despedida que nos donaren totes las provincias. Eran las nou de la nit, y la comitiva catalana comensá a sortir de sa glorieta ab lo mateix ordre ab que havia entrat, però a la llum d'innumerables atxas. ¡Quín quadro més bonich oferia aquella comitiva, confosa la flama de las atxas ab las rojas barretinas! Al passar per devant de las provincias, eran victorejats per sos germans; mes ahont l'entussiasme arribá a son estrem y ahont se doná la proba d'un afecte 'l més pur, fou devant de l'instalació cubana. Allí 'ls cubans nos mostraren altra volta son agraument y sas simpatías que abarcan a tota Espanya. Al arribar a sa glorieta, momentáneament ells, impulsats per un sentiment el més delicat, nos formaren una gran arcada ab canyas, palmas y *bambúes*, baix del qual passaren los catalans triumfalment y essent saludats ab frenétichs crits de «Visca Catalunya» y de «Viscan los catalans.»

Lo Sr. Navarrete llavors dirigí la paraula als catalans en nom dels fills de Cuba, donantnos las gracias pel recort que 'ls dedicarem; y acte seguit foren los catalans obsequiats ab las més hermosas fruytas que tenian dintre la glorieta. Al recordar semblant escena, no podem menos que fer vots per

la felicitat d'aquesta terra y de sos fills; y pera que Cuba torni prompte á recuperar la grandesa d'altre temps pera honra y gloria d'Espanya, nostra mare Patria.

Al sortir de la Romeria, y moguda pel mateix entusiasme, una munió de gent venia darrera de la comitiva catalana; essent de notar que 'ls que seguian cantavan en catalá algunas de nostras cançons. Al arribar la professó al Park Central, lo Coro Catalá llessá al vent altra volta las melodías d'una bonica pessa. Al últim se dirigiren á Palau pera despedirse de l'Autoritat Superior. Poch després se dispersavan per grupos al so de sentidas cançons.

Resúmen general: la Romeria de Sant Cristófol ha sobrepujat al éxit que s'esperava, y segons notícias que creyem certas, s'han reunit uns 35,000 bitllets, que s'han repartit entre la Real Casa de Beneficencia y Maternitat, y una petita part á altres establiments benéfichs.

Contents y més que contents, orgullosos poden quedar los iniciadors y organisadors d'aquesta Romeria y tots quants colectiva ó individualment han pres activa part en ella.

Y ja que aquesta classe de festas tenen un caràcter caritatiu y patriòtich, ho será que 's repeteixin per arrelar més encara en nostres cors los sentiments de Patria, Caritat y Familia.

La Romeria de Sant Cristófol ha sigut la festa qu'ha retratat la fraternitat de totas las provincias; res més oportú, donchs, que acabar aquesta ja llarga revista ab lo crit de «Visca la unió de la gran y noble familia espanyola.»

GABRIEL COSTA NOGUERAS

Habana-Desembre 5 de 1883

TEATRES

Principal

Continúa fent lo seu agost ab *La Redoma Encantada*. Aquexa obra, gracias al pinzell del Sr. Soler y Rovirosa, sempre ve de nou, y 'l públich no 's cansa de véurela. La companyia del Sr. Castilla segueix distrayent als abonats ab un repertori variat.

Una verdadera notabilitat nos ha fet conèixer l'empresa d'aquell teatre: Mlle. Agar. Aquesta trágica eminent, que se 'ns presentá de cop y volta, quasi sense un anunci que la precedís, es una de las artistas qu'ab més gust hem aplaudit; la seva manera de dir los versos no té rival; may oblidarém la seva recitació del *Mil huit cent onze* de Victor Hugo. ¡Llástima qu'haja passat per Barcelona tan depressa!

Liceu

Ni 'ls més exigents podran queixarse de l'empresa d'aqueix teatre. Pera completar lo quadro de companyia 'ns porta primer la Sra. Cepeda, y desseguida contracta al Sr. David, dos ídols del nostre públich filarmónich. Altras contractas ha realisat lo Sr. Bernis, contant avuy ab un personal ben suficient.

Lo *Roberto*, ópera qu'ompla sempre 'l Liceu, ha tingut un bon éxit, essent extraordinariament aplaudida la Sra. Cepeda, que fa prodigis. Un no arriba á comprendre com després de tants anys de una carrera brillant, encara pot fer lo que fa aquella distingida artista.

Ara estant preparant *Mefistofele*, de Boito, que, ab los

cantants que se n'han encarregat, esperem que será la millor audició qu'haurém tingut d'aquell inspirat *spartito*.

Romea

L'última novetat ha sigut la comedia en dos actes y un prólech, del Sr. Riera, *Com l'anell al dit*.

Lo sol anunci d'estar escrita en prosa ja 'ns feya anar ben previnguts al teatro, hont la comedia s'encarregá de fernos passar be la vetlla. *Com l'anell al dit* no es una obra de gran intenció ni de cap transcendencia, però sí una joguina agradable pera entretenir un parell d'horas. Lo qui anés á véurela pensant trobarhi un pensament filosófic, ó un problema social, ó un estudi de caràcters, ó una pintura de costums, s'equivocaria de mitx á mitx; en la comedia del Sr. Riera no hi há res d'axó, ni l'autor s'ho ha proposat tampoch, certament. Alló es un seguit d'esceñas cómicas, de situacions embolicadas, en que la peripecia y l'acudit tenen la major importancia, sens altre fi que la mitja rialla del moment. L'autor ha lograt l'objecte que 's proposá, segons ho ha manifestat la concurrencia cada nit de representació.

Lo defecte, ó més dit la sobra, qu'en nostre concepte té la comedia, está en lo prólech. Si nosaltres fossim de l'autor, lo suprimiriam; no hi faria cap falta y alleugeraria l'obra, que per l'importancia que té ab los dos actes li basta.

Lo públich rebé molt be l'última comedia del Sr. Riera, á qui cridá á las taulas junt ab los actors que desempeñaren sos respectius papers ab notable acert, com ho fan sempre que no se 'ls obliga á sortirse de la seva esfera.

A. Z.

Acaba de sortir

LA COPA

Acaba de sortir

BRINDIS Y CANSONS PER FRANCESCH MATHEU

Preu: 6 rals

Un volum elegantment imprés sobre paper de fil.

Llibreria d'Alvar Verdaguer, Rambla del Mitx, 5

GAZZETTA DI MILANO

IL SECOLO

GAZZETTA DI MILANO

Journal politique quotidien, 100,000 exemplaires par jour.

Le SECOLO, le plus complet et le plus répandu des journaux italiens, donne en *Prima gratuite* à ses abonnés d'un an, deux journaux illustrés hebdomadaires et douze suppléments illustrés.

L'abonnement d'un an au Secolo, primes comprises, pour la France et tous les pays de l'Union des postes, coûte seulement 40 fr. Semestre et trimestre en proportion. Envoyer mandat-poste à l'adresse de l'éditeur Edouard Sonzogno, à Milan (Italie). — 14, rue Pasquirolo.

Le SECOLO est le meilleur organe Italien de publicité. Les annonces sont reçues au prix de 75 centimes par ligne en 4 page et de 3 francs par ligne en 3 page.

TALLERS DE REPRODUCCIONS ARTÍSTICAS

212 — GRANVIA — 212

BARCELONA

THOMAS

14 — CANUDA — 14

BARCELONA

FOTOGRAFAT Y FOTOTIPIA

Reproduccions tipográficas de dibuixos de totas classes, cartas geográficas, planos, música, estamperia, fondos d'acciones, etc., etc.

PROCEDIMENT NOU DE GRABAT QUÍMICH

pera la reproducció directa d'objectes presos del natural, vistas, monuments, quadros, aquarelas bronzes, medallas, tapicerías y tota classe de catálechs artístichs é industrials

GRAN TALLER DE FOTOGRAFÍA

DE

Fotógrafo de la Real Casa

JOAN MARTÍ

Fotógrafo de la Real Casa

Aquest establiment, lo primer en Espanya en introduhir tots los procediments que constituhen l'avens en l'art fotogràfic, es lo que desde més temps ve usant lo procediment extra-rápít, á qual incessant práctica deu lo ser **ESPECIALITAT EN RETRATOS DE NENS Y GRUPOS DE FAMILIA.**

També fa ab completa perfecció 'ls retratos pintats al oli sobre tela, paletas, fayance y porcelana, placas de marfil, teixits de seda, etc. etc.

RAMBLA DELS ESTUDIS, 5, PRINCIPAL

sobre 'ls magatzems de EL SIGLO

Magdalenas, 6

BLANCH FI

Magdalenas, 6

Vi de superior calitat, propi pera personas de gust y paladar distingit y molt especialment recomanat pera 'ls perjudicats de mal de cor ó estómach.

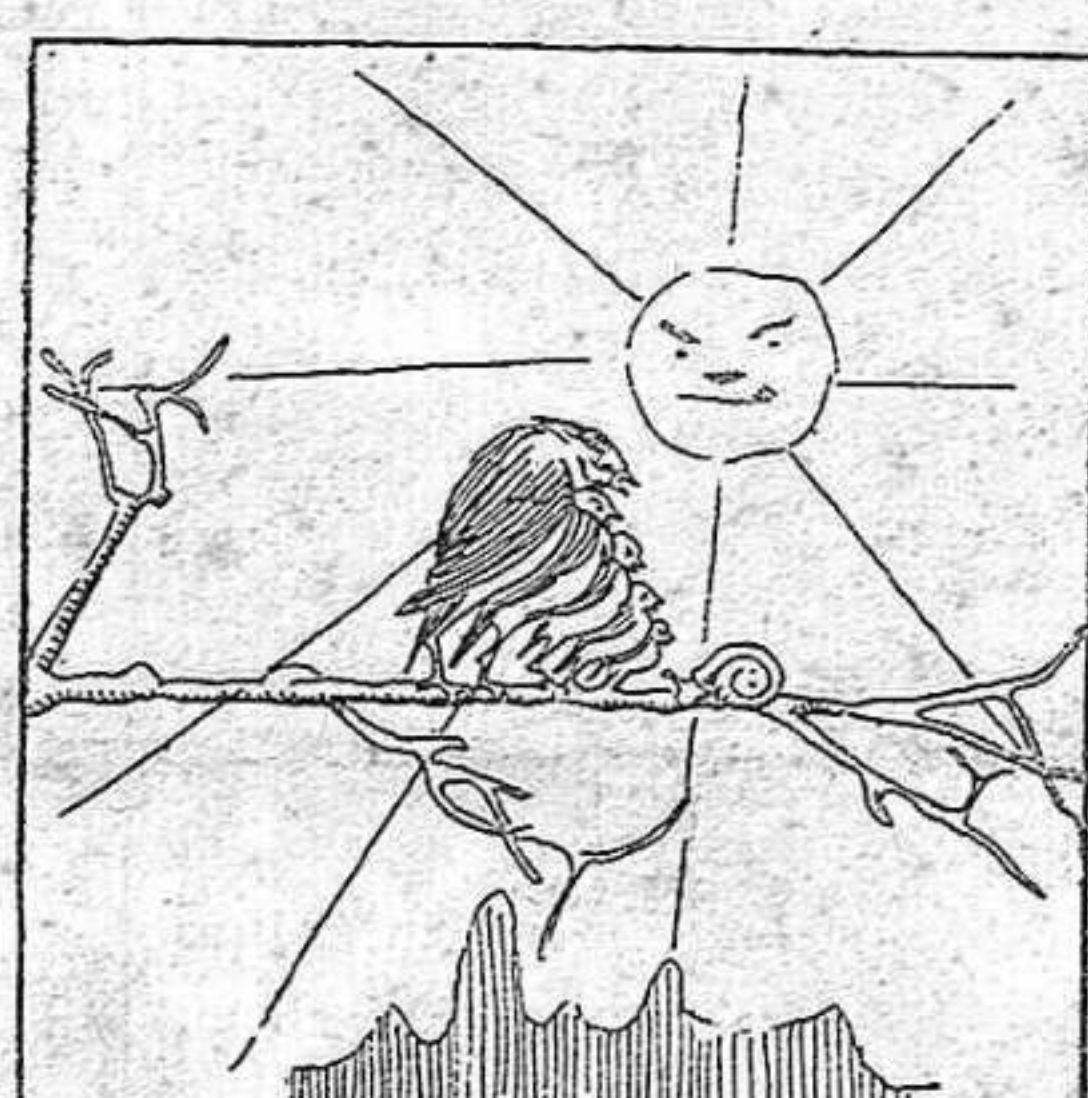
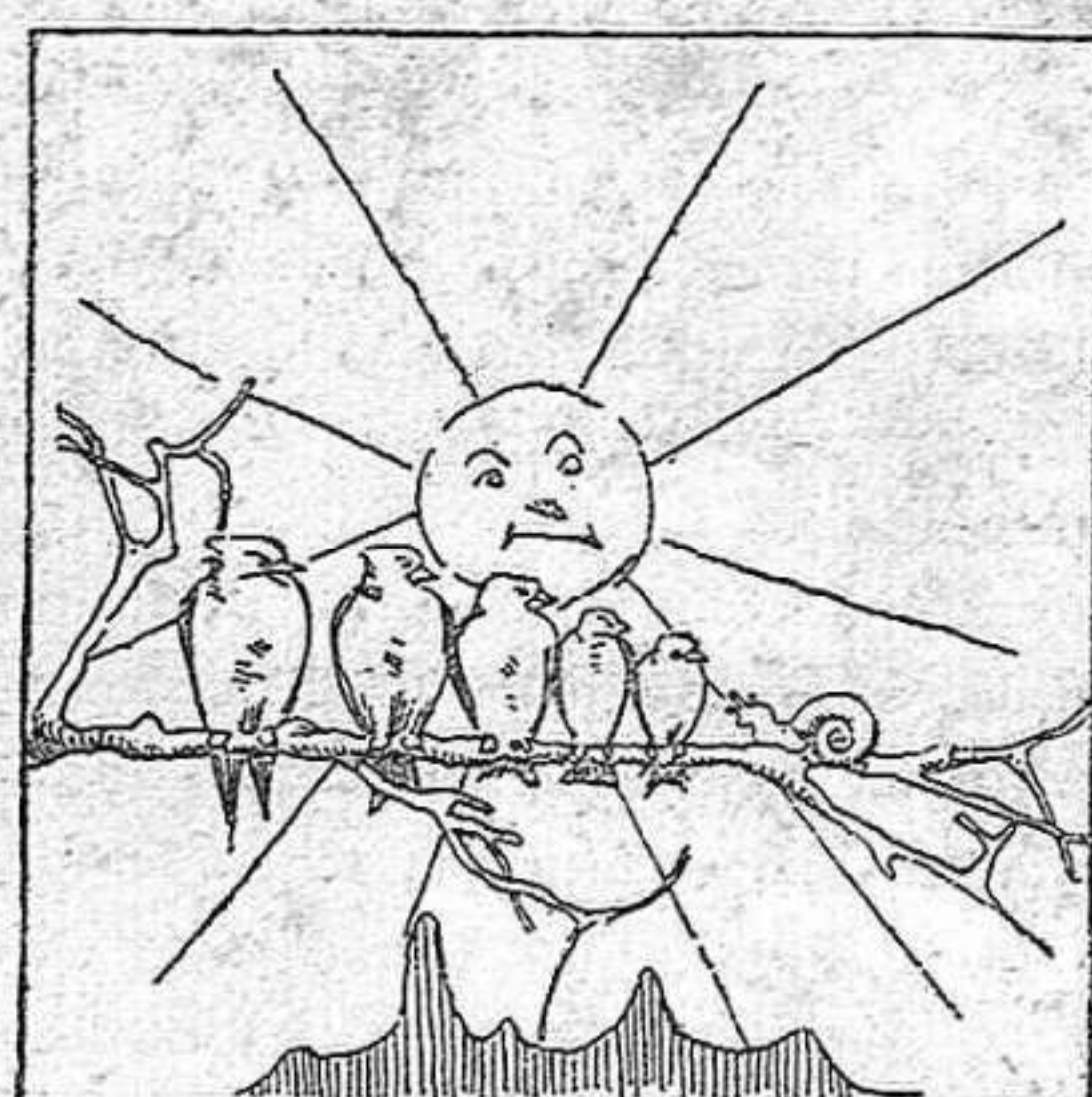
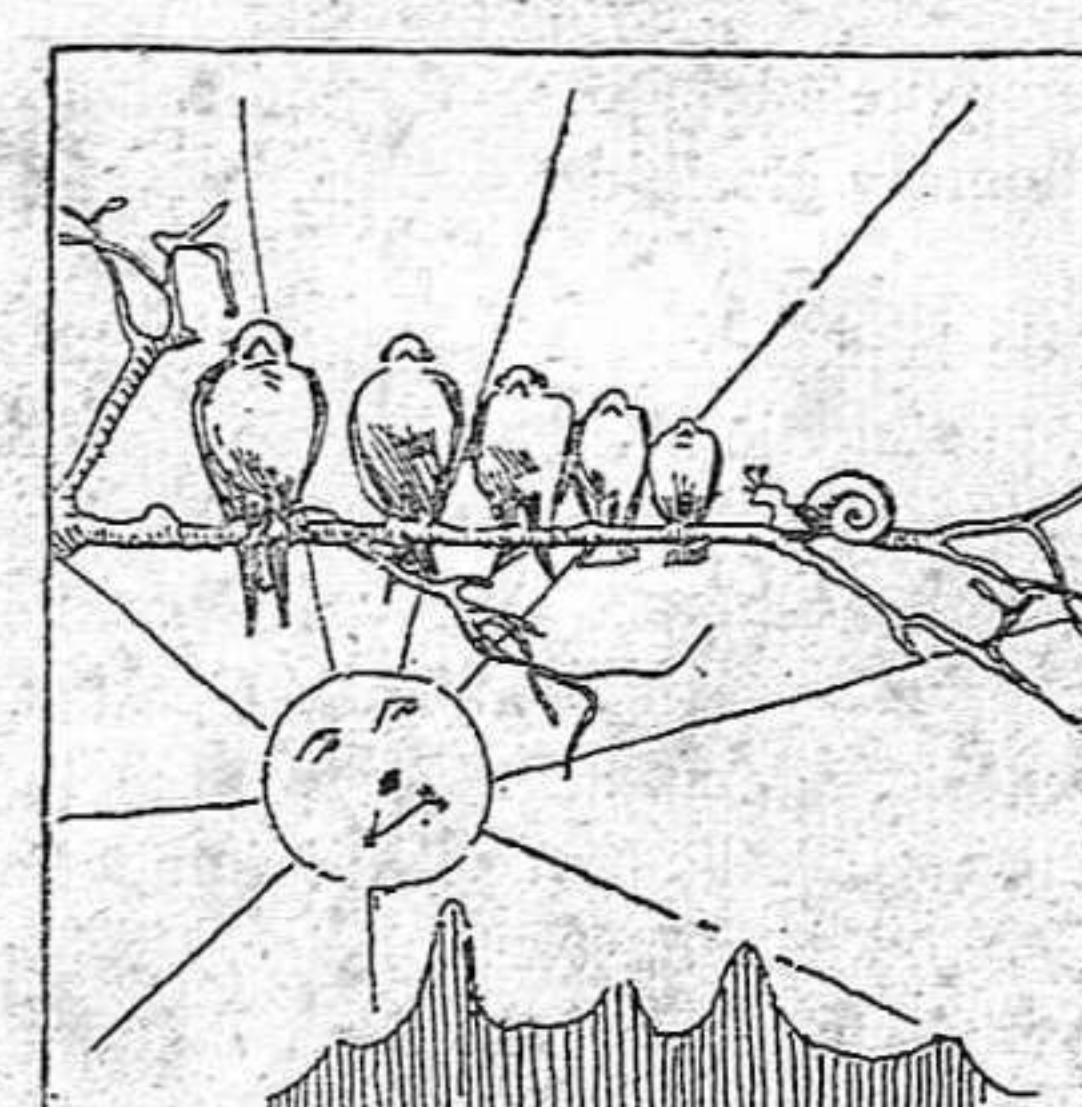
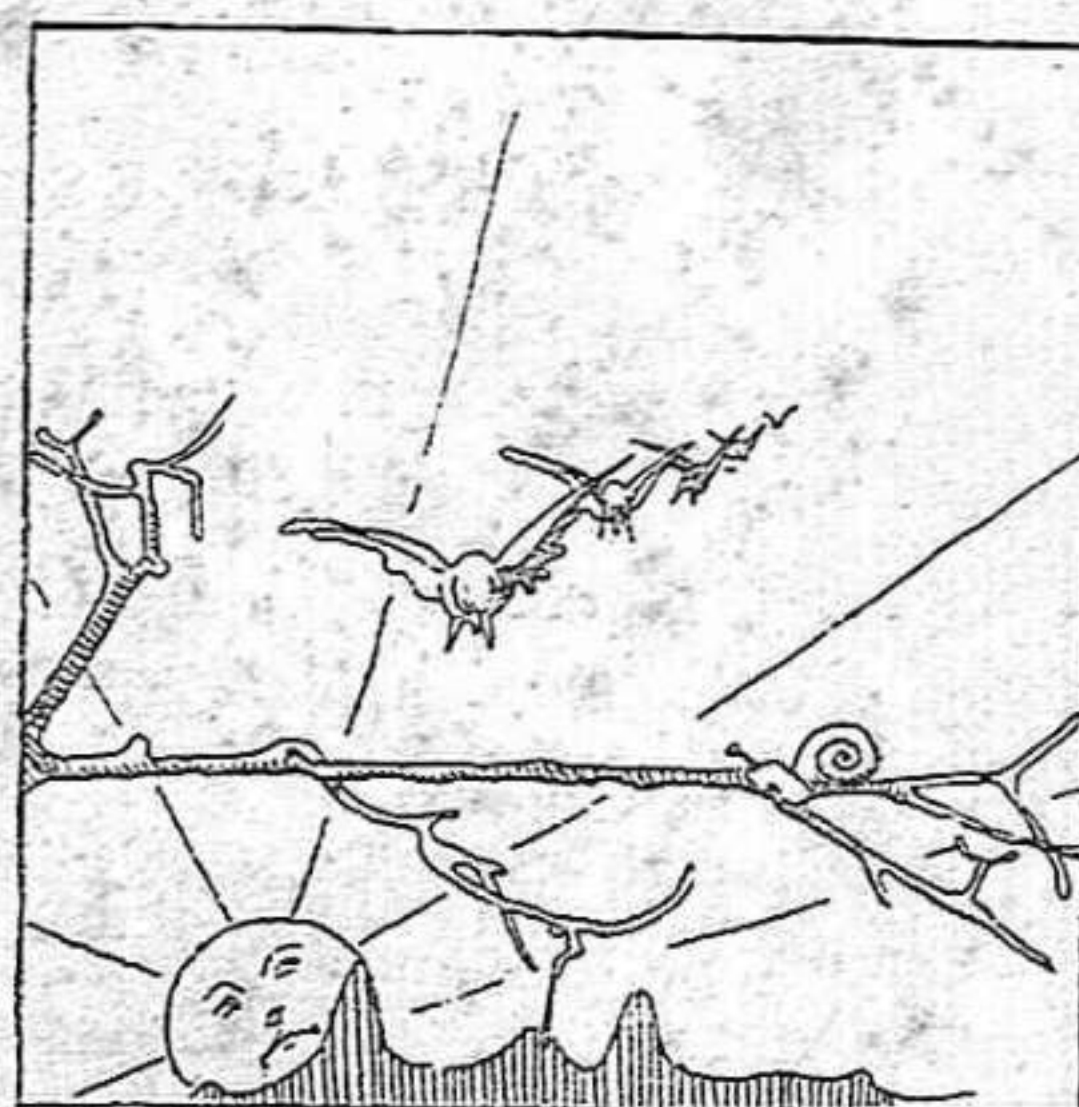
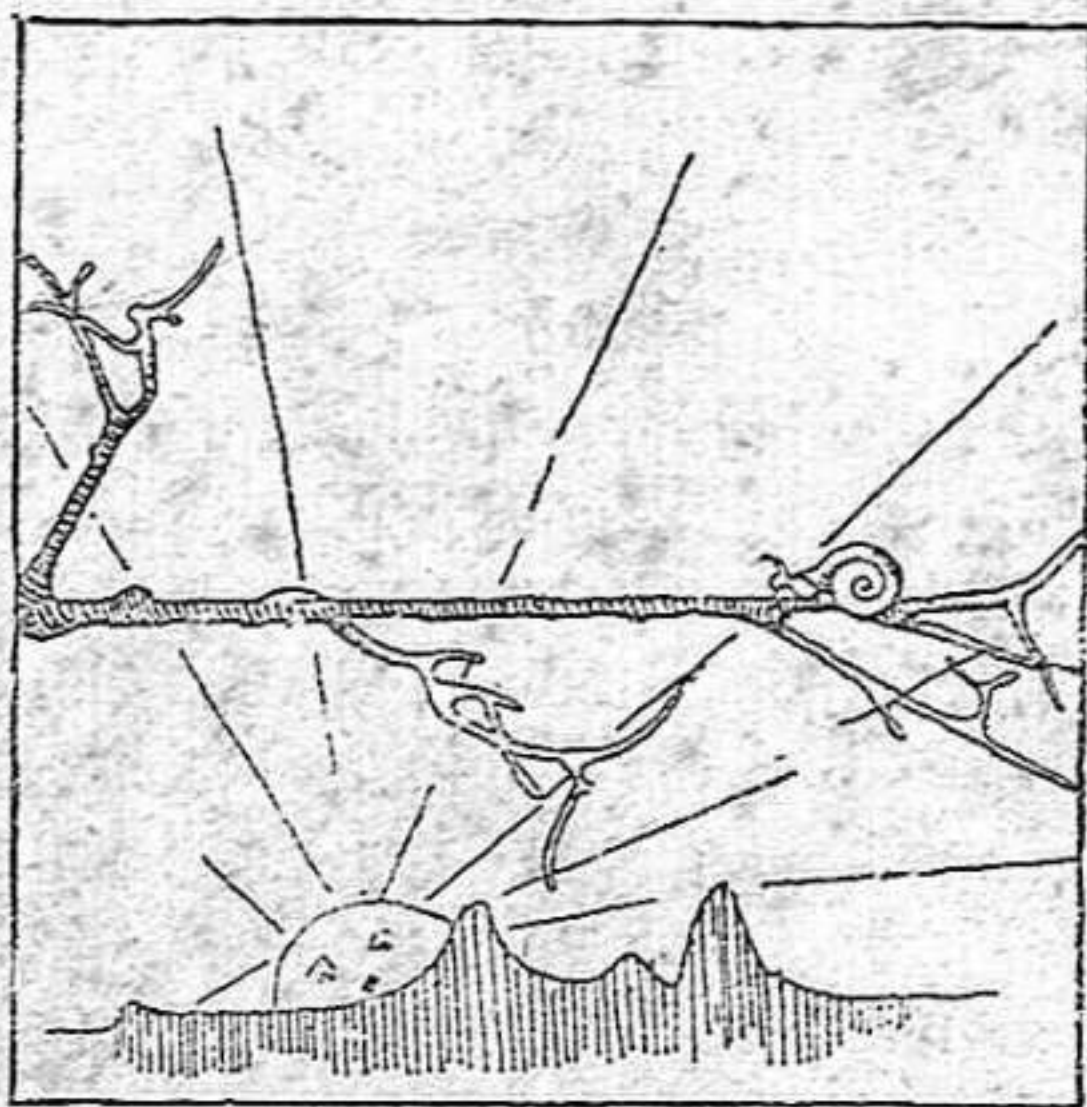
De venda en las principals Confiterías, Botillerías y Restaurants y en los magatzems de son propi culliter.

Magdalenas, 6

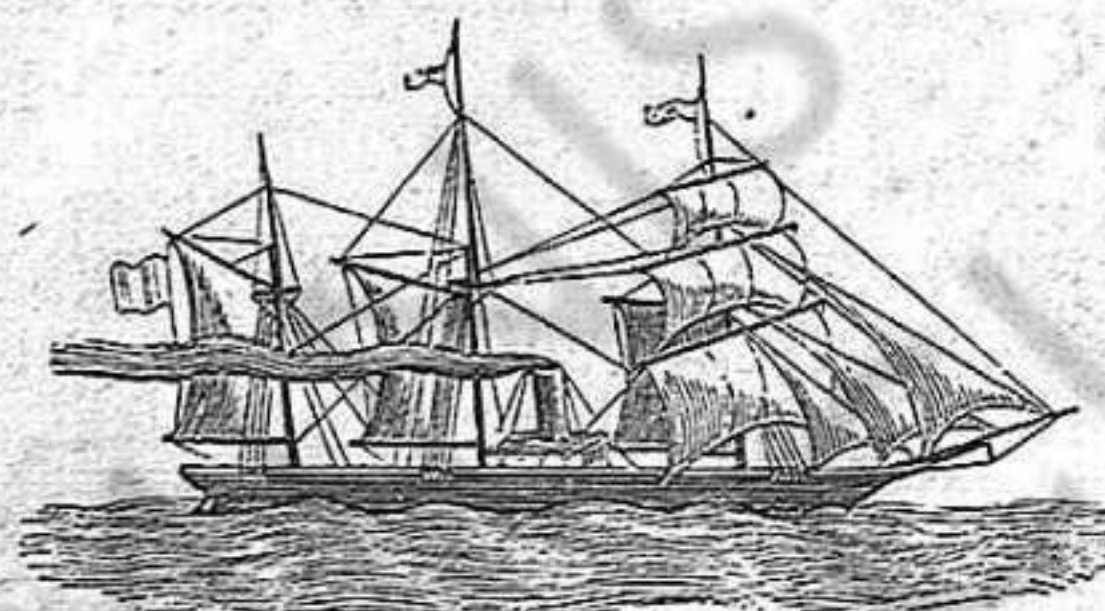
BLANCH FI

Magdalenas, 6

ÁLBUM
HUMORÍSTICH
DE
A. RIQUER
—
I
Lo Caganiu

VAPORS - CORREUS DE LA ABANS DE A. LOPEZ Y C.ª

COMPANYIA TRASATLÁNTICA ABANS DE A. LOPEZ Y C.ª

SERVEY PERA PUERTO-RICO, HABANA Y VERACRUZ

Servey pera COLON y PACÍFICH

Sortidas	Barcelona..	los días	5 y 25	de cada mes.
	Valencia..	»	5	
	Málaga..	»	7 y 27	
	Cádiz..	»	10 y 30	
	Santander..	»	20	
	Coruña..	»	21	

Los vapores que surten los días 5 de Barcelona y 10 de Cádiz admiten cárrechs y passatgers pera LAS PALMAS (Gran Canaria) y VERACRUZ.
Los que surten los días 25 de Barcelona y 30 de Cádiz, y 'ls que surten lo 20 de Santander y lo 21 de

Coruña, enllasant los serveys antillans de la mateixa Companyia Trasatlántica en combinació ab lo ferro carril de Panamá y línea de vapors del Pacífich prenen cárrech á flete corregut pera 'ls següent punts:

Litoral de Puerto-Rico.—San Juan de Puerto-Rico, Mayagüez, Ponce y Agudilla.
Litoral de Cuba.—Santiago, Gibara y Nueveitas.
América Central.—Sabanilla, Colco y tots los principals ports del Pacífich, com Punta Arenas, San Juan del Sur, San José de Guatemala, Champerico, Salina Cruz.
Nort del Pacífich.—Tots los ports principals desde Panamá á California, com Acapulco, Manzanillo, Mazatlan y San Francisco de California.
Sud del Pacífich.—Tots los ports principals de Panamá á Valparaíso, com Buenaventura, Guayaquil, Payta, Callao, Arica, Iquique, Caldera, Coquimbo y Valparaíso.

Rebaixas á familias.—Preus convencionals pera estatges de luxo.—*Rebaixas de passatges d'anada y tornada.*—Billets de 3.ª classe pera l' Habana, Puerto-Rico y sos litorals á 35 duros.
De 3.ª preferent ab més comoditat á 50 duros pera Puerto-Rico y 20 duros pera Espanya.

Lo 24 de Febrer sortirà d'aquest port LO VAPOR

ANTONIO LOPEZ

pera CÁDIZ, escalas y demás serveys corresponents.

Consignatarios: señores D. Ripol y Companyia, plassa del Palau, cantonada al carrer de la Marquesa.

NOTA. Aquesta agencia pot facilitar directament als cargadors los medis de assegurar las mercancías y efectos trasportats per los vapors de la Companyia, fins á verificar la entrega de ciertas mercancías y efectos en los punts de consignació.

Aquesta llegendeta en vers, elegantment ilustrada ab 25 láminas fototípicas y diferents grabats, tot tirat ab varietat de tintas sobre magnífich paper Japon, formarà un volumet ricament enquadernat que's publicará immediatament y del qual se n'está fent una curtíssima tirada.

A pesar del luxo inusitat de l'obra, las personas

que desitjen adquirirla poden suscriureshi des' ara en l' Administració de LA ILUSTRACIÓ CATALANA, al preu de 40 rals.

Los suscriptores á LA ILUSTRACIÓ CATALANA obtindrán una rebaxa de la meytat de preu, podent per lo tant adquirirla per sols 20 rals.

Una edició especial de la mateixa obra, feta sobre pergamí, 's reservará pera las personas que 's suscrigan abans de la publicació, á rahó de 100 rals l'exemplar.

PUBLICACIONES CATALANAS

	Mes	Trimestre	Semestre	Any
LA ILUSTRACIÓ CATALANA.	6 rals	18 rals	32 rals	60 rals
LA RENAISSANCE. Diari de Catalunya. 2 edicions. 8 »	24 »	48 »	96 »	
LA VEU DEL MONTSERRAT. Setmanari vigatà. 2 »	6 »	12 »	20 »	
L' AVENS. Revista quinzenal de literatura y art. »		12 »	20 »	
REVISTA LITERARIA. Periódich mensual. »			12 »	

ESCRITOS ECONÓMICOS

DEL

Excmo. Sr. D. JUAN GÜELL Y FERRER

Aquest elegant volum se troba de venda en las llibrerías de Mayol, *carrer de Fernando*; Barcelonesa, *Llibreteria*; Verdager, *Rambla del Mitx*; Niubó, *Espasera*; y Puig, *Plassa Nova*.

HISTORIA DEL AMPURDAN

ESTUDIO DE LA CIVILIZACION EN LAS COMARCAS DEL NOROESTE DE CATALUÑA

POR D. JOSÉ PELLA Y FORGAS

Se publica en fascicles de 100 planas á 3 pessetas quisqu y 's ven en las principals llibrerías de Barcelona y Girona. Per l' Alt Ampurdá E. Trayter, Figueras; pel Baix Ampurdá J. de Carreras, La Bisbal.